

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NAŠA NÁRODNÁ PAMÄŤ
JE VITÁLNA TEPNA VLASTI
Strana 4.

VÝVOJ V OKOLITOM SVETE
JE STÁLE CHAOTICKEJŠÍ!
Strana 5.

EXPREZIDENT IVAN GAŠPAROVIČ
- SLOVENSKO JE ÚSPEŠNÝ PRÍBEH!
Strana 6.

OPOZÍCIA UŽ ZASIALA
NA ROZVRAT ŠTÁTU
Strana 7.

REŽISÉR KAROL L. ZACHAR
BY SA DOŽIL STO ROKOV
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

S Jánom Smolcom a Jánom Čomajom sme viedli Slovenskú Republiku v časoch vzniku tohto periodika. Zažili sme nepokojné časy prekonávania detských chorôb aj rodičovských radostí z rastu jeho mienkotvorných zúbkov. Hrdlo pripomeniem, že z Ružovej doliny, kde redakcia sídlila po presťahovaní sa z budovy TASR na Pribinovej ulici, odštartovala aféra podvodu na Technopole, aj to, že sa do jej priestorov (hoci na šieste poschodí) neťahalo prichádzať takým osobnostiam, ako boli Imrich Kružliak, John Vacval, Roman Kaliský alebo Ladislav Ťažký. Ten bol u nás takmer denný hosť. A neťahalo sa ani vtedajšiemu premiérovi; dokonca dodnes si medzi novinárskou všelijakou opatrujem päťlitrovú fľašu, s ktorou pri príležitosti 1000 dní republiky prišiel – plnou dobrej slivovice – počastovať redaktorov, čo si názov svojich novín priplí k presvedčeniu a niesli ho hrdlo ako transparent na Župné námestie či Námestie SNP... A nekrčili sa neskôr, keď ich tí, čo Slovenskú republiku nechceli, začali vytrvalo nálepkovať a prezývať „mečiarovci“.

Tam – v tej slovenskej vyhni – som ako kolegov spoznal Petra Štrelingera aj Drahoša Machalu. Odvtedy si ako fľašu silného národného destilátu opatrujem slová tohto národného búrliváka, ktoré som si s hlbokou úctou čítal aj počas vlnajších Vianoc, krátko po jeho nedožitych sedemdesiatinách. Neboli určené iba mne, preto ich zverujem aj vám, drahi naši čitatelia...

„Viem, že prichádzajú Vianoce, čas tichého premýšľania, čo všetko sme zamýšľali vykonať a čo sme nestihli. Chceme každému z vás zaželať, aby si na konci roka mohol v kútku duše zašepkať, že to bol rok, v ktorom sa mu nezhoršilo zdravie, že v ňom stretol pár dobrých ľudí, že boli aj dni slnečné, nielen mrazivé, ktoré tiež patria do života.“

Pozorujem, že život je z roka na rok ťažší, lebo si ľudia menej rozumujú. Preto ak vidíte, že niekto potrebuje ticho a byť sám so sebou, nenúťte ho do spievania a do zábavy. Ak dakto niečo hľadá, myslím pochopenie, a osloví vás, vtedy mu pomôžte. Nevnučujte sa a najmä nenúťte ľudí okolo seba, aby sa správali tak ako reklama v televízii.

Každý si svoj osud spravuje najmä sám a má byť zaň zodpovedný. Čakajú nás ťažšie roky, tie lepšie už boli, tak buďte pripravení, že môžete stratiť náhle priateľa alebo celkom blízkeho človeka. Osamelosť nemusí byť vždy trest, ale aj ochota zostať sám sebou. Napriek všetkému, čo sa okolo nás deje, želim vám, aby ste si vždy držali svoj nápev, aby ste si spievali tú svoju...
Veľa odvahy a statočnosti. Požehnané Vianoce a Šťastný Nový rok!

Drahošlav MACHALA
a Emil SEMANCO

Predseda parlamentu Andrej DANKO podporuje Maticu slovenskú Do nového roka s vážnymi výzvami

Ján ČERNÝ – Foto: TASR

„Dá sa starať o seba, nevnímať okolie a svojich blízkych, ale dá sa aj priložiť ruku k dielu.“ Po stretnutí s novým predsedom Matice slovenskej Mariánom Gešperom to krátko pred Vianocami povedal na pôde Národnej rady Slovenskej republiky jej predseda Andrej Danko. Obaja pripomenuli výzvy, ktoré stoja pred Maticou po nedávnej zmene jej vedenia.

Celonárodná slovenská verejnoprávna kultúrna a osvetová ustanovizeň sa už pri svojom vzniku stanovila za svoje prvoradé poslanie rozvíjať a upevňovať slovenské vlastníctvo, prebúdať a umocňovať národné povedomie Slovákov i krajanov žijúcich v zahraničí, prehľbovať vzťah občanov k slovenskej štátnosti, spracúvať, uchovávať, ochraňovať a sprístupňovať národné kultúrne dedičstvo či zúčastňovať sa na tvorbe a rozvoji miestnej a regionálnej kultúry. Matica slovenská sa od svojho založenia usiluje pripomínať a upevňovať kresťanské, mravné a demokratické hodnoty Slovákov doma i vo svete.

PRÍSLUB POMOCI

Na pôde slovenského parlamentu vyjadril jeho predseda Andrej Danko predsedovi Matice slovenskej Mariánovi Gešperovi podporu. „Ako druhý najvyšší ústavný činiteľ stojím pri ňom. Matica prichádza reformným procesom, ktorý jej pomôže získať väčšiu autoritu. Bude modernou inštitúciou s modernou históriou. Som pripravený novému vedeniu pomáhať,“ povedal predseda NR SR. Predseda Matice slovenskej na stretnutí pripomenul význam roka 2018 pre činnosť ústredia Matice i jej členov: „Rok 2018 je rokom magických osmi-

Šéf parlamentu A. DANKO sa počas hodinového stretnutia s novým vedením Matice niekoľkokrát vyjadril o jej význame a potrebe. Vzápätí po vzájomných rokovaniach spolu s predsedom ustanovizne Mariánom GEŠPEROM (vpravo) predstúpili pred novinárov.

čiek, keďže bude viacero okrúhlych výročí s týmto číslom v dátume. Rokovali sme o tom, ako Matica a NR SR zorganizujú semináre a konferencie k týmto výročiam,“ povedal Marián Gešper. Samotná Matica sa chce v oveľa väčšej a efektívnejšej miere angažovať aj v rámci zmien vyučovacích procesov pod patronátom ministerstva školstva, pričom registruje aj úsilie o zriadenie nadácie na záchranu hrobov národných dejateľov, ktorú pripomenul predseda NR SR.

Je priam neskutočne práčne pozisťovať si dopodrobna, koľko toho v zmysle zakladateľských predšavzatí dokázali spraviť matičiari v regiónoch, na najnižších štruktúrach organizácie. Výsledkom je prítomná a neodškriepiteľná skutočnosť, že náš národný folklór ešte žije, že je množstvo mladých folkloristov, ktorí sa mu venujú ako svojej záľube a poslaniu. Nikdy neplatil, neplatí a nebude platiť falošný obraz, ktorý sa o Matici usilujú vytvárať mnohí, a to bez základnej znalosti

jej činnosti, úmyselne vytŕhajú z kontextu niektoré heslá a výroky. Práve na našom vidieku žije kultúra vari už len vďaka Matici. Aj preto, že sa na nej nedá zarábať, že sa s ňou nedá kšeftovať, nedá sa privatizovať a nemožno si ju v podobe hmotných statkov ukladať niekde v zahraničí. Práve to je najmarkantnejší dôkaz o nezištnom matičiarskom prístupe k tejto problematike.

VÁŽNE TÉMY

Aktívne sa zapojíť do procesu záchranu slovenského jazyka, ktorého úroveň, prezentovaná najmä na mediálnej platforme, je takmer urážajúca, razantne vstúpiť do problematiky skvalitňovania výučby na všetkých stupňoch nášho školstva, začať poukazovať na nekultúrnosť súčasného hlavného „kultúrneho prúdu“ na Slovensku, produkovaného všetkého schopnou komerciou, pripomenúť a zdôrazniť skutočnosť, že Slovensko sa hrdí nielen osobnosťami vo svojej histórii, ale aj v súčasnosti – to sú podnety pre Maticu slovenskú na rok 2018. Z pôdy parlamentu zaznela aj výzva všetkým mladým Slovákom „na oveľa väčšiu verejnú angažovanosť. Musia začať rozmyšľať, ako uchopiť spoločnosť do svojich rúk, ako ju meniť na lepšiu“.

Tak veľa šťastia pri plnení týchto zámerov!

3 OTÁZKY PRE:

Ondreja KALAMÁRA, básnika, aforistu a organizátora literárneho života

Získať grant je teraz ťažšie, ako napísať novelu

• Spolu so spisovateľskými kolegami Zuzanou Kuglerovou a Jánom Tazberíkom ste spoluzakladateľ literárneho občianskeho združenia Pars Artem. Čo bolo vašou motiváciou a čo je vaša ambíciou?

Prvým impulzom bola potreba podchytenia autorov, ktorých si doteraz nikto nevnímal, a to autorov publikujúcich na internete či sociálnych sieťach. A môžeme už smelo povedať, že sa medzi nimi nájdu aj výrazné talenty. Našou ambíciou je vybudovať nezávislú organizáciu, ktorá bude podporovať autorov bez ohľadu na to, v akých iných organizáciách sú či nie sú podchytení, a podporovať najmä mladých autorov, a to aj formou publikovania či už v našom e-magazine Pars Artem, alebo aj knižne.

• Toto literárne združenie má za pomerne krátky čas svojho trvania na svojom konte niekoľko úspešných podujatí. Na ktoré ste najviac hrdí?

Prvým je náš projekt na podporu čítajúcej mládeže spomedzi rómskej komunity, v ktorom nás podporuje aj LIC a ktorého realizácia aj nám organizátorom občas od dojatia vohnala slzy do očí. Druhým je zakladajúci ročník Medzinárodného putovného poetického festivalu Pars Poetry 2017, ktorý sa uskutočnil v spolupráci s LIC v mestách Modra, Banská Bystrica, Kremnica, Zvolen. Ďalším úspešným a funkčným projektom je náš e-magazin, ktorý takisto vzniká bez akejkoľvek finančnej podpory, najmä vďaka nadšeniu a enormnému osobnému nasadeniu Zuzky Kuglerovej.

• Ako vnímate súčasný vzťah kompetentných k pôvodnej kultúre z pohľadu organizátora podujatí.

Mám dojem, že mnohí kompetentní radi chvália a ťapkajú po pleci, ale keď príde reč na podporu vyjadrenú konkrétnou sumou, majú poruke len výhovorky. To im však nebráni už uskutočneným či úspešným projektom sa chváliť. Grantový systém je taký zbyrokratizovaný a komplikovaný, že my ako autori už pomaly strácame chuť sa do toho vôbec púšťať. Veď vypracovať tie elaboráty a vyplniť tie kopy nezmyselných papierov, ktoré aj tak nikto nikdy nebude čítať, je oveľa horšie a aj ťažšie, ako napísať novelu!

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 2/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Gustáv HUSÁK ako politik práve tak demontoval slovenskú štátnosť, ako k nej aj prispel
■ Osvedčený titul W. Shakespeara na doskách činohrenej scény Slovenského národného divadla
■ Ako si vo verejnosti pripomínáme štvrtstoročnicu demokratickej slovenskej štátnosti

Slováci sa neodtrhli, spoločný štát s Čechmi rozdelili dvojstranné politické dohody! Slovenská republika oslavuje dvadsaťpäť rokov

Štefan ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Dvadsaťpäť rokov v živote človeka znamená dosiahnutie nepochybniteľnej dospelosti. V živote štátu ide z pohľadu histórie o okamih, ktorý sa zapísal do dejín medzinárodných vzťahov ako čosi výnimočné, jedinečné, pozoruhodné a príkladné. Možno aj preto Slovenská republika rovnako dospela – a je to bez akýchkoľvek pochybností dospelosť úspešná.

Prvý január 1993 je deň vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Federálny parlament sa uzniesol na zániku federálneho česko-slovenského štátu, ktorý v posledných rokoch svojej existencie niesol od svojho vzniku na našom území v roku 1945 v poradí už štvrtý názov – Česká a Slovenská Federatívna Republika.

NÁSTUPNÍCKE ŠTÁTY

Štát zanikol podľa článku 1 odsek (1) ústavného zákona č. 542/1992 Zb. uplynutím dňa 31. 12. 1992, čiže od 1. 1. 1993 neexistoval, a tým vznikla štátna samostatnosť Slovenskej republiky – štátna samostatnosť, teda neprítomnosť štátneho zväzku s iným štátom.

Rozdelenie česko-slovenskej federácie na samostatné republiky sa uskutočnilo formou zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky uplynutím 31. decembra 1992, pričom nástupníckymi štátmi sa stala Česká republika a Slovenská republika. Napriek pomerne jasnej a výstižnej formulácii Ústavného zákona o zániku ČSFR rozdelením sa aj dvadsaťpäť rokov po rozpade republiky musíme vyrovnávať s mnohými kontroverznými argumentmi. Ide najmä o teórie o „rozpade“ ČSFR oddelením (separáciou) Slovenska od dovtedajšieho štátneho útvaru. Názor, že k zániku ČSFR došlo cestou separácie Slovenska, prezentovaný zväčša príslušníkmi českej strany, je založený na presvedčení,

že podnety vedúce k zániku federácie vyvolala Slovenská národná rada prijatím Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenska (17. 7. 1992), pomerne včasným schválením Ústavy Slovenskej republiky (1. 9. 1992) a následne jej skorým vyhlásením a nadobudnutím účinnosti (1. 10. 1992). Na inom mieste SNN vnáša svetlo na tieto dátumy exkluzívne pre matičný týždenník ich bezprostredný exponent Ivan Gašparovič.

FORMOVANIE ŠTRUKTÚR

Hneď po vzniku SR sa vytvárali a obsadzovali ústavné orgány. Predseda vlády V. Mečiar na základe presunutých prezidentských právomocí vymenoval predsedu a ostatných

sudcov ústavného súdu, vznikol Najvyšší kontrolný úrad, Generálna prokuratúra SR, Slovenská informačná služba a ďalšie dôležité štátne orgány a verejnoprávne inštitúcie. Pomerne dlhý čas však nemal nový štát prezidenta.

Samostatnosť SR už v prvých dňoch existencie uznalo deväťdesiatjeden štátov a k 30. marcu 2001 to bolo už stošesťdesiatpäť štátov sveta. Ku koncu prvého roka vlastnej plnohodnotnej štátnosti nadviazala SR diplomatické styky so sto siedmimi krajinami sveta a dnes ich má už s vyše stotridsaťjeden krajinami. V tom období mala vo svete päťdesiatosem veľvyslanectiev, šesť stálych misií a päť generálnych konzulátov.

Nad Bratislavským hradom zaviala prvého januára 1993 zástava nového štátu. Po desiatich rokoch k nej pridala aj modrá vlajka EÚ.

Prvého januára 1993 sa začala samostatná existencia Slovenskej republiky. Národná rada SR a vláda SR sa zišli na spoločnej schôdzi v Bratislave. Poslanci na nej prijali Vyhlásenie Národnej rady SR k vzniku nezávislej SR. Bezpečnostná rada OSN v New Yorku 8. januára 1993 prerokovala žiadosť SR a žiadosť ČR o prijatie do OSN. Rozhodla odporučiť prijatie obidvoch štátov za členov organizácie.

Verejnoprávna RTVS dlhodobo musí byť kultúrna inštitúcia Matica slovenská žiada televíziu o opravu

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Voľba generálneho riaditeľa RTVS v minulom roku bola spojená s veľkými očakávaniami. Kým opozičné strany si želali zachovanie kontinuity vo vysielaní verejnoprávnych médií – rozhlasu a televízie – vládne strany, najmä však Smer-SD a SNS, očakávali zmeny. Lenže nie všetky koalíčné strany mali rovnaké priority. Predseda parlamentu Andrej Danko niekoľkokrát vyjadril nespokojnosť s programovým zameraním aj s obsahom vysielaných relácií. Minister kultúry Marek Maďarič však 25. apríla minulého roka ocenil prácu programového riaditeľa RTVS Tibora Búzu Cenou ministra kultúry SR. Na adresu ocenených povedal, že ich diela sú nositeľmi kultúrnej kontinuity.

Napokon kandidát Jaroslav Rezník získal deväťdesiatpäť hlasov poslancov a od 1. augusta minulého roka sa ujal funkcie generálneho riaditeľa RTVS. Po zvolení do funkcie sa poďakoval poslancom a vo svojom stanovisku napísal, že RTVS pod jeho vedením bude národná kultúrna inštitúcia, ktorá by mala plniť poslanie verejnej služby.

ÚRADUJE DERATIZÁTOR

Vo vysielaní RTVS sa prakticky do konca roka 2017 nič nezmenilo. Po predchádzajúcom generálnom riaditeľovi zostal v rozhlase a televí-

zii predovšetkým programový riaditeľ Tibor Búza. Do STV prišiel v roku 1998 z pozície šéfredaktora spravodajstva regionálneho štúdia v Košiciach. Do roku 2000 bol šéfom spravodajstva STV a do dejín slovenskej televízie vstúpil ako jej deratizátor. Bez zábran uskutočnil výmenu celého spravodajstva a pre Dzurindovu vládu nepohodlných novinárov uväznil na 28. poschodí STV. Tento „expert“ by mal brániť RTVS opustiť čo najskôr. Nie je to však také jednoduché. Podľa informácií Slovenských národných novín nový riaditeľ RTVS nie je spokojný s prá-

cou mnohých redaktorov spravodajstva, reportérov, ako aj moderátorov publicistických relácií. „Každý zamestnanec – aj redaktor, má svoje povinnosti a práva. Dnes v čase zákazu cenzúry nie je možné len tak prinútiť redaktora, aby spracoval reportáž v rozpore s jeho názorom,“ uviedol pre SNN náš zdroj z prostredia RTVS. Tiež Matica slovenská zaslala riaditeľovi, ako aj Rade RTVS oficiálnu sťažnosť zo zákona za útočnú a neobjektívnu reportáž o ustanovizni v relácii Reportéri. Redaktorka L. Kokavcová do nej účelovo zakomponovala mnoho

nepravdivých a klamlivých informácií. Matica žiada od RTVS právo na opravu a ospravedlnenie. Podľa našich informácií sa touto sťažnosťou zaoberá priamo generálny riaditeľ J. Rezník. Rada RTVS oficiálne

ešte v decembri potvrdila, že podnet preskúma.

Okrem Matice zaslali otvorený list generálnemu riaditeľovi RTVS Jaroslavovi Rezníkovi na sklonku minulého roka aktivisti Iniciatívy 2016, ku ktorým sa pridali ďalšie osobnosti verejného a kultúrneho života.

POŽADUJÚ VYVÁŽENOSŤ

Žiadali, aby v spravodajstve a publicistických reláciách bola dodržaná zásada plurality, demokracie a humanizmu a aby boli pripravované kvalifikovanou pracovnou silou bez jednostranného podprahového komentovania. Žiadali, aby RTVS pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia vzniku SR pripravila diskusné relácie s významnými protagonistami z obdobia vzniku štátu. Aby RTVS vo svojom vysielaní reflektovala historicky významné medzníky slovenského národa a v súlade so zákonom o RTVS rozvíjala kultúrnu identitu obyvateľov SR. Pod otvorený list sa podpísalo niekoľko desiatok slovenských osobností.

VŠIMLI SME SI

Úchvatná panoráma Kráľovej hole s vysielateľom v pozadí a Vysokými Tatrami.

Naposledy v decembri minulého roka sme informovali o tom, ako naši drotári a celý fenomén drotárstva zaujal zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva. Iba niekoľko dní po tejto významnej udalosti pre Slovensko sa do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO dostal aj viachlasný spev z Horehronia.

V New Yorku už vedia o Kráľovej holi

V reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO má tak Slovensko už piaty prvok. O zápise spevu z Horehronia rozhodli členovia Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO na juhokórejskom ostrove Jeju na ich dvanástom zasadnutí.

Komisia posudzovala celkom tridsaťpäť nominácií. Stála delegátka našej vlasti pri UNESCO Klára Novotná poukázala na to, že hodnotiaci orgán vo svojej správe ocenil najmä spoločenský aspekt viachlasných spevov, ktoré sú aj dnes živým kultúrnym vyjadrením podielu všetkých vrstiev lokálnej populácie od dospelých po deti.

„Horehronský spev je vnímaný ako typický miestny fenomén, vytvárajúci po stáročia väzbu na tradície, ktorý zároveň prispieva k sociálnej súdržnosti a zachovaniu miestnych tradícií,“ tlmočila hodnotenie komisie Klára Novotná. Podľa jej slov výbor vysoko ocenil aj komplexný súbor ochranných opatrení Slovenskej republiky, zameraných na udržateľnosť prvku, ktorá sa prejavuje v podpore detských folklórnych súborov, medializácii, organizácii národných festivalov, vo vydávaní zvukových nahrávok, v organizácii odborných seminárov a propagácii.

Zapísaný spev je charakteristickým symbolom obcí Vernár, Telgárt, Šumiac, Pohorelá, Heľpa, Závadka nad Hronom a Polomka. Jednou z najznámejších piesní, ktorá je horehronským viachlasným spevom interpretovaná, je ďalšia zo slovenských hymnických piesní Na Kráľovej holi.

Štefan ZLATOŠ
Foto: Štefan KAČENA

Bájny fénix aj v starobylej Nitrianskej Blatnici povstal z popola Rotunda s pečatou vekov a majstrovstva

Tento rok sa konal už dvanásty ročník súťaže Fénix – kultúrna pamiatka roka, tentoraz za rok 2016. Cieľom súťaže je každoročné ocenenie komplexnej, profesionálnej a výnimočne kvalitnej realizácie obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok, ktoré sú súčasťou kultúrneho dedičstva Slovenska. Súťaž má dve časti: hlavnú – vyhlasovanú Ministerstvom kultúry SR, a popri nej je súťaž o Najkrajšiu obnovenú pamiatku roka – je to cena Slovenského plynárenského priemyslu a jeho nadácie. Tento rok ocenili dovedna desať objektov a reštaurátorských ateliérov či kolektívov.

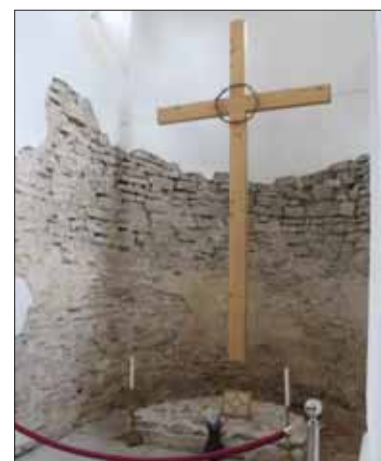
Podľa ministra kultúry Mareka Maďariča „ide o prezentáciu veľmi záslužnej, poctivej, krásnej a často veľmi majstrovskej práce“. Udeľovaním cien zároveň na Slovensku otvorili Európsky rok kultúrneho dedičstva 2018, vyhlásený Radou Európskej únie a Európskym parlamentom. Kľúčové je, že súťaž Kultúrna pamiatka roka má podnecovať najmä vlastníkov kultúrnych objektov, lebo tým je určená. Jej symbolom je fénix. Poslaním súťaže je podporovať zodpovedný prístup vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a predstaviteľov samosprávy miest a obcí na ochranu kultúrneho dedičstva.

Redakcii SNN sa v tomto roku podarilo z desiatich ocenených objektov navštíviť dva: Rotundu sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici a Starú synagógu v Bardejove, k obnove ktorej sa ešte na stránkach Slovenských národných novín vrátim.

Občianskou iniciatívou osobitne zaujala obec Nitrianska Blatnica, ktorá sa ujala katastrálne opusteného objektu Rotundy sv. Juraja. Obecna samospráva a desiatky dobrovoľníkov prevzali nad objektom, ktorý je od obce viac ako päť kilometrov vzdialený, nachádza sa v hor-

natom teréne a prístupný je len poľnými cestami, patronát. Inými slovami – týžde

ČO INÍ NEPÍŠU

Doplnené časti architektúry a oltárnej výzdoby rešpektujú charakter miesta.

a mesiace dobrovoľníckej práce venovali tomuto sakrálnemu objektu z úsvitu našich kresťanských dejín. Občianske združenie Jurko sa stará o kostolík a oko-

lie. To je dnes opäť miestom masových púti na význačné kresťanské sviatky.

Členovia občianskeho združenia upravili okolie objektu aj pre masy veriacich. Ide totiž nielen o jedno z výnimočných pútnických miest na Slovensku. Vďaka archeologickému prieskumu a reštaurátorskej obnove aj o nálezisko raného slovanského osídlenia našich predkov v ôsmom až deviatom storočí. A práve najdôležitejší nález je dôkaz o datovaní rotundy, nález pôvodných častí stavby rotundy, ktoré sú v novopridanom murive citlivo prezentované. Nad miestom pôvodného oltárneho stola v apside s rovnakým architektonickým taktom vztýčili monumentálny drevený kríž, ktorý pamiatky pôsobivo dekoruje a identifikuje tak, ako to vidno na fotografii.

Miestni obyvatelia nazývajú kostolík familiárne „Jurko“ podľa jeho patrona. Púte sa tu konajú vždy v najbližšiu nedeľu po sviatku sv. Juraja (24. apríl). Svätá omša na tento sviatok sa v tomto kostolíku slúži od 16. storočia. Južne pod kostolíkom objavili veľkomoravský dvorec chránený drevenými palisádami, datovaný do 9. – 10. storočia.

Text a foto: Dušan D. KERNÝ

Čo nás čaká v politike

Roman MICHELKO

Ak by sme mali pomenovať najočakávanejšiu vnútropolitickú udalosť roka 2018, tak sú to jednoznačne komunálne voľby na jeseň. Zároveň dokážu, či trend preferenčného zostupu strán vládnej koalície sa naďalej potvrdí, či sa ich preferencie stabilizujú alebo či sa dokonca odrazia od dna. Ukazuje sa však, že prehnane sebedovomie opozície, ktorá sa po župných voľbách vidí pomaly ako jasný víťaz aj komunálnych volieb, nemusí byť vôbec namieste. Krach rokovania o spoločnom (opozičnom bloku) do komunálnych volieb medzi SaS, OĽaNO a KDH nastal, keď Sulík a Matovič z koalície vylúčili Hlinu. Paradoxne pritom KDH ako najstaršia ponovembrová strana má najlepšie vybudované stranické štruktúry a napriek tomu, že po dvadsiatich šiestich rokoch vypadla z parlamentu, disponuje

dnes primátorkou krajského mesta, ako aj županom v tom istom (Prešovskom) kraji.

Ďalšou veľkou témou nastávajúceho roka bude vstup nových politických aktérov na slovenskú politickú scénu. Dnes po oficiálnej registrácii je jasné, že do politických vôd smeruje projekt Progressívne Slovensko. Zatiaľ je to relatívne nevyprofilovaná zmlá postáv a postavičiek, ktoré sa pohybujú vo verejnom priestore. V súčasnosti je však jasné, že sa budú grupovať z viacerých skupín. Najvýraznejšia tvár Progressívneho Slovenska Ivan Štefunko začínal ako zapálený ľavičiar. Istý čas bol dokonca vydavateľom Slova, kandidoval za Weissovu a Ftáčnikovu SDA do parlamentu a nakoniec skončil ako anjelský investor do technologických start upov. Z podobného prostredia je aj Tru-

ban, zakladateľ webspportu, aktívista proti korupcii. Z ľudí, ktorí majú za sebou akýsi osobný podnikateľský príbeh, treba spomenúť aj Meška, šéfa najväčšieho knižného e-shopu martinus.sk, ktorý je však zároveň v redakčnej rade Denníka

KOMENTÁR

N. Okrem tejto, nazvime to podnikateľskej skupiny je v Progressívnom Slovensku aj frakcia esenciálnych slniečkarov, ako povedzme Duběcy, ktorý napriek svojmu mladému veku už vystriedal viacero politických značiek. Začínal ako blízky spolupracovník Radoslava Procházkzu v Sieti, tesne pred voľbami prešiel do Mostu – Híd, za ktorý aj neúspešne kandidoval, aby nateraz zakotvil u progresívov. Z tohto súdka je i Martin Šimečka ml., ale tiež najnovšia posila – ex

káder SaS Martin Poliačik. Strana stavia aj na občianskych aktivitoch, ako napríklad Zuzane Čaputovej – známej predovšetkým z boja proti Pezinskej skládke, ako tvár strany vystupuje i pomerne známa kultúrna manažérka Zora Jaurová – istý čas manažovala projekt európskeho hlavného mesta kultúry v Košiciach. Paralelne s týmto projektom ohlásil založenie nového politického projektu aj odídenec zo Siete Miroslav Beblavý. Jeho tím pozostáva predovšetkým z bývalých členov Siete, ale prihlásil sa k nemu tiež ex podpredseda SaS Mihál či liberálni odjenci od Matoviča – Dubáčová a Žarnay. Je otázne, ako toto zoskupenie bude naďalej fungovať, vo všeobecnosti sa predpokladá, že šancu má len po fúzii s Progressívnom Slovenskom.

Najzásadnejšou politickou otázkou budúceho roka však bude to, či Andrej Kiska vstúpi, alebo nevstúpi do straníckej politiky. Jeho priaznivci ho do toho vytrvalo tlačili a stále tlačia, a v istej fáze už verejne vyhlásil, že do straníckej politiky nevstúpi. Nevzdávajú sa však – predovšetkým skupina poradcov z Grassalkovičovho paláca. Je to logické. Bez Kisku

je potenciál Progressívneho Slovenska niekde na úrovni šesť až osem percent a nemá možnosť zásadnejším spôsobom preformátovať politickú mapu Slovenska. Naopak, vstup Kisku na čelo takéhoto subjektu by mohol zvýšiť jeho politický výtlak. Ďalším hlasným aktérom, ktorý vstupuje do verejného priestoru, je sudca Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin. Veľmi často a veľmi aktívne sa vyjadruje k aktuálnym politickým témam a dnes je už verejným tajomstvom, že vážne pomýšľa na prezidentskú kandidatúru. Jeho problém je v tom, že síce brilantne poukazuje na prešľapy mocných, nepredstavil však pozitívnu alternatívu a je tak schopný oslovit predovšetkým protestných voličov. Pre vývoj slovenskej politiky veľa napovie aj schopnosť alebo neschopnosť Smeru prejsť bolesťou sebareflexiou a zbaviť sa ľudí, ktorí sú preň objektívnu záťažou. Rok 2018 bude v slovenskej politike rokom, keď sa naplno potvrdia alebo vyvrátia trendy, ktoré naznačili župné voľby. Na jednej strane môžu znamenať pokračovanie úpadku koalíčných strán a nárast sily a vplyvu opozície, ale možný je aj opačný scenár.

Podvyživená mediálna gramotnosť

Maroš M. BANČEJ

Je to už pár desaťročí, keď sa začal objavovať termín označujúci dobu, ktorú žijeme, ako informačná doba. Informácia sa stala nielen nositeľkou poznania, ale aj meradlom vyspelosti tej-ktorej spoločnosti, zdrojom nepriameho aj priameho zisku, ba v mnohých prípadoch zbraňou. Je na tomto mieste kontraproduktívne analyzovať, ako sa zmenil, teda zmnohnobil tok informácií od čias trebárs Gutenbergovho vynálezu knižnice cez masové rozšírenie printových médií, teda kníh, novin a časopisov, následne nástupom globálneho rozhlasového a televízneho vysielania až po dnešnú „digitálnu diaľnicu“, po ktorej uhaňa čoraz väčšie percento obyvateľov zeme. Internet sa stal organickou súčasťou nášho života. To, čo sme práve vyhľadávali v knižničných katalógoch, odborných periodikách, k čomu sme sa dopracovali na pred-

náškach či osobným kontaktom, to máme náhle prítomné a najmä ľahko dostupné stlačením niekoľkých klávesníc na našom počítači. Digitálny priestor sa stáva čoraz komplexnejším médium, ktoré v sebe zahŕňa spravodajský servis, koncertnú sieň s galé-

POZNÁMKA

riu a knižnicou plnou encyklopédií dokopy a v neposlednom rade (podľa môjho pocitu už takmer v prvom rade) aj zábavnú a sociálnu funkciu. Ruka v ruke s ľahkou dostupnosťou informácií prichádzajú aj prvé varovné príznaky. Napríklad intelektuálne splošťovanie našej mladej generácie, ktorá je (na rozdiel od strednej a staršej) už takmer úplne v područí digitálnych sietí, nvraviac o alarmujúcom poklese takzvaného „čítania s porozumením“, ktoré výskumy posledných desiatich

rokov jednoznačne dokázali. Ešte v časoch, keď bol internet na Slovensku mladým médium a šírila sa najmä z technicky zameraných fakúlt, istý môj známy – vysokoškolský pedagóg, upozorňoval študentov na opatrnosť v narábaní s týmto zdrojom. Raz im zadal seminárnu prácu, no nejaký čas skôr umiestnil do vyhľadávacieho hesla týkajúce sa danej problematiky, ale s náročky uvedeným, pomerne ľahko odhaliteľným chybným údajom. Odvzdané práce tento chybný údaj napospol obsahovali. Nenašiel sa nikto, kto by si vec overil. Dôvera, dalo by sa povedať slepá, a najmä pohodlnosť slávil víťazstvo. Z vlastnej skúsenosti viem, ako dnešná mladá generácia vypracováva rôzne „projekty“, ktoré dostane na domácu úlohu, keď si väčšinou dá minimálnu námahu naštudovať viacero zdrojov, ba čo i len upraviť slovosled v „odkopirovanej“ práci. A to

je len jedno z úskalí, ktoré so sebou niesť môže dostupnosť informácií v rôznom štádiu dôveryhodnosti nesie. V ostatnom čase sa čoraz častejšie skloňuje termín „mediálna gramotnosť“ a volá sa po jeho zavedení do školských osnov. Zjednodušene ide o to, aby mladý človek vedel posúdiť pravdivosť a relevantnosť informácie, a to z jej kontextu a na základe určitej vlastnej sumy vedomostí a takzvaného zdravého rozumu. Avšak zrejme skôr, ako sa po nekonečných taniach začne príslušný predmet aj skutočne celoplošne vyučovať, nastupujú snahy o ovplyvňovanie, usmerňovanie či rovno cenzúru internetu. Samozrejme, javy – či už patologické, akým je napríklad detská pornografia, alebo trestnoprávne postihnuteľné, akým je priama propagácia hnutí zameraných na potlačenie ľudských práv – je nutné mať pod kontrolou a eliminovať. No plavivé snahy forsírovať jednu „oficiálnu“ líniu na úkor ostatných, to už zaváňa prednovembrovými časmi. Tými časmi, keď bola naša generácia nútená čítať medzi riadkami, jedno si myslieť a druhé pro forma hovoriť, aby neboli problémy. V práci, v rodine v spoločenskom živote. A to je skutočne životnebezpečná prekážka na informačnej diaľnici.

AKO BOLO, ČO BOLO

Rád si spomínam na milé alotrie herca košického divadla Janka Bzdúcha, ktorý by sa v budúcom roku dožil deväťdesiatpäťky. Za neobohého socializmu som ho stretol v krčme u Leša, kde po divadelnej skúške zavítal s dramaturgom Pištom Fejkom a režisérom Pepom Pražmárim. Keď vstupovali do pivárne, vonku svietilo slnko. Po hodine sme vyšli von a námestie pokrýval sneh. Mrzutí Košičania si v ňom vyšliapavali chodníky. Recesista Pepo skočil do prázdnej fontány pred divadlom. Vrtel sa v štýle baletky z Labutieho jazera, vyhadzoval čistučký sneh a vrieskal: „Snežná fontána.“ Ľudia sa začali usmievať. Pristavovali sa pri nezvyčajnom divadle. Veselý hlúvik prilákal dvojicu príslušníkov Verejnej bezpečnosti, ako sa vtedy hovorilo policajtom.

„Budíte verejné pohoršenie. Vylezte z tej fontány!“ prikázal jeden z nich Pepovi.

„Aké pohoršenie, ľudia sa smejú,“ rozčúľil sa Pepo.

„Okamžite vylezte, lebo vás predvedieme na vebél!“ zručol policajt a skočil do fontány.

„Pišta, pomôž mi, idem aj ja dolu!“ rozkázal Janko Bzdúch a stiahol do fontány aj Pištu. „Tak a teraz nás môžete predviesť všetkých troch,“ oboril sa na policajta, ktorý si od neho vypýtal občiansky preukaz. Keď ho otvo-

sa Bzdúch. Okolo fontány sa zhrčil dav zvedavcov.

„Toto je pouličná scéna ako z Bertolda Brechta,“ zahľásil Pepo.

„Kto je to ten Brecht?!”

s podozrením sa opýtal policajt.

„Najväčší socialistický diva-

Nie je alotria ako alotria

Peter VALO

ril, zbledol: „Vy ste naozaj zaslúžilý umelec?“

„A ešte aj laureát Štátnej ceny Klementa Gottwalda,“ pochlapil sa Jano. V roku 1956 mu udelili toto vysoké štátne vyznamenanie a neskôr aj titul zaslúžilý umelec. Meno komunistického vodcu policajtov vydedilo. Janka nechali na pokoji. Chceli zaistiť Pištu s Pepom. V štáte vládla tvrdá normalizácia. Vyzeralo to dosť zle...

„Bud’ aj ja, alebo ani oni. Bezo mňa ich nevezmete!“ začal

delník,“ odvetil Pražmári. Prvý komunistický prezident Gottwald a najväčší socialistický divadelník Brecht zapôsobili. Ramená zákona vyliezli z fontány a po anglicky zmizli. Vrátili sme sa do hostinca. Janko sa nám zveril, ako ho v roku 1953 obsadili do postavy montéra v hre Mosty na východ od Ladislava Mňačka. Bola to veľmi zlá plagátová hra. Jej autor v bulletine opísal súd nad montérom, ktorý zažil pri stavbe Trate družby. Ten darebák odmietol podpísať socialistickú

zmluvu. Bol z nich najzručnejší a oni ho skoro vylúčili z kolektívu. Mňačko poznal viac ľudí, ktorí mysleli po starom, preto sa hlásil k Leninovej myšlienke, že socializmus treba budovať s ľuďmi, akí sú. Vytvoril vzorové

nevinnou alotriou zhovädil najoslavovanejšie dielo socialistického realizmu. V lepšom prípade mu hrozilo vyhodenie z divadla. Situáciu zachránil výkrikom: „Súduhovia, ja som si to rozmyslel, podťe nazad!“ a pred očami divákov prečiarol svoj podpis. Agitátori sa nahrnuli na scénu a mohli ho presviedčať až do konca hry.

Na Jankove huncútstva si spomínam rád. Podpisoval, preškrtoval, a keď bolo treba, za kamarátov nastavil tvár. Janko Bzdúch si to mohol dovoliť. Mal čisté svedomie.

Podpísať a preškrtnúť, to by bol rád urobil aj prezident Kiska, keď zlostne oznamoval, že vymenuje sudcov Ústavného súdu SR. Proti ústave by sa postavil. Nerešpektoval ju ani predtým. Nesmel by mať však na krku miliónovú sekeru za súkromné lety z Bratislavy do Popradu či pokutu 12 133 000 eur za porušenie zákona, keď prekročil volebné limity alebo aj daňové prechmaty, ktoré mu doteraz vyhadzuje na oči len bývalý predseda Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin. Darmo je, nie je alotria ako alotria.

TAKŽE TAK

Naši maďarskí politici využijú každú svoju účasť v koalícnej vláde – a vďaka nesvornosti našich slovenských politikov majú na to šancu vlastne vždy. Doneďavna sa mohla maďarčina oficiálne používať v lokalitách, kde podiel našich Maďarov na počte obyvateľstva bol dvadsať percent. A už to znížili na pätnásť percent! V tomto volebnom období dosiahli už „pomaďarčenie“ názvov železničných staníc a zastávok a momentálne sa frontálne usilujú o zmenu už aj tak chatrného vyučovania slovenčiny na „ich“ školách na ešte chatrnejšie: chcú slovenčinu len ako cudzí jazyk, ako jeden z dvoch cudzích jazykov.

Prečo je to tak?

Ich kroky sú postupné, posilňovanie maďarčiny na našom jazykovo zmiešanom juhu, a teda oslabenie slovenčiny na tomto území je evidentné. Slovák tam musí ovládať maďarčinu, náš Maďar slovenčinu nie. Na návrh, aby sa v záujme zlepšenia slovenčiny medzi našimi Maďarmi vyučoval na všetkých slovenských školách dejepis po slovensky (a zo slovenských učebníc), prišla odpoveď, prečo a ako sa to nedá a nemôže...

Nám neprekáža, že časť občanov nášho štátu takýmto spôsobom diskriminujeme, lebo sa im upiera šanca nájsť si prácu na celom našom území? Že im takto bránime byť rovnocennými občanmi štátu, čo sa veruže v okolí nedeje. Napríklad Slováci sa uplatnia v celom Maďarsku, lebo v „slovenských“ školách sa učia všetky predmety v maďarčine a iba svoju slovenčinu ako – cudzí jazyk. U nás je to s našimi Maďarmi do písma rovnako – žeby „reciprocita“ po našom?

Škoda, že sa naša politická reprezentácia viac venuje samej sebe, napríklad svojim platom, ako svojim občanom, osobitne na zmiešanom území. Sčasti ju dokonca nahrádza maďarský štát, ktorý poskytuje peniaze pre naše materské školy s maďarským vyučovacím jazykom! A my takto pripúšťame znevýhodňovanie našich slovenských materských škôl.

A keďže sú dokonca indicie, že posilní sa má aj vyučovanie v rómčine – žeby tade viedla cesta k integrácii Rómov? – u nás sa vskutku neuplatňuje politika integrácie menšín cez ovládanie štátneho jazyka, ale naopak politika ich izolácie.

Ovládanie štátneho jazyka je v každom štáte užitočná vec, len u nás je hriechom takto uvažovať? Prečo? Žeby príčinou bolo udržiavanie voličskej základe pre naše maďarské strany?

Marián TKÁČ

Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Členka výboru Matice Dáša MACHALOVÁ v osobnej reflexii

Národná pamäť je životná tepna domoviny

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Začiatkom januára sme si pripomenuli výročie úmrtia Drahoslava Machalu (1. januára 2015). Neodmysliteľný aktivista by sa bol vlni v novembri dožil sedemdesiatky. Stál vedno s Romanom Kaliským a Petrom Štrelingerom pri obnove matičných Slovenských národných novín. Ku koncu života vydal päť dielov Slovenskej vlastivedy. Sú venované bratislavskej, trnavskej, trencianskej, nitrianskej, žilinskej a košickej župe. Posledný vydaný diel písal a vydal už v čase, keď sa doňho zadrapila zákerná choroba. Oporou pri neľahkom údele mu bola manželka Dáša Machalová. Bola aj najbližším svedkom zrodu rozsiahleho knižného diela Slovenská vlastiveda. Pani Dášu Machalovú na jeseň 2017 vysokým počtom hlasov na valnom zhromaždení Matice slovenskej zvolili do nového výboru MŠ.

Náš rozhovor vznikol v hlbokej spomienkovej úvahe, keďže som bol jedným z troch laikov, ktorí sa v pamätnom chráme – vo Veľkom evanjelickom kostole na Panenskej – lúčili v Bratislave s Drahoslavom Machalom na poslednej ceste. Vzhľadom na rozhodnutie primátora to nesmelo byť Slávičie údolie, ale stal sa ním napokon dôstojný Národný cintorín v Martine. Moja prvá otázka bola o svedeckej výpovedi, ako sa rodila Slovenská vlastiveda...

V prvom rade ďakujem Slovenským národným novinám, že nezabúdate. Pamäť je veľmi dôležitá pre každého z nás, ale pamäť národa to je – životná tepna. Cez ňu národ žije, umiera a znova vstáva z popola, ak sa dokáže poučiť zo svojej minulosti.

Môj manžel bol v mnohých smeroch výnimočný človek a jeho dielo, máte pravdu, je rovnako výnimočné. Niežby ho bolo treba vyvyšovať nad diela ostatných kolegov spisovateľov. Ale čo robí Drahoslava Machalu výnimočným, je zámer a objekt jeho celoživotného literárneho a publicistického diela. Zámerom a hnacím motorom jeho tvorby bolo vždy nadšenie a zápal pre odkrytie a poznanie nových alebo zabudnutých skutočností, dejov a osobností. S rovnakým zanietanim, s akým ich objavoval on sám, chcel ich ponúknuť aj svojim čitateľom a predstaviť ich v širšom kontexte – nielen v slovenských, ale aj v európskych súradniciach. Lebo Slovensko nie je a nikdy nebolo čiernou dierou, ako nám to chceli niektorí ponovembroví vykladači dejín nahovoriť. Slovenskou vlastivedou chcel vziať hold svojej domovine a ako sám povedal: „Jej

Prvá spoločná fotografia Dášy a Drahoša vznikla na bratislavskom letisku pred viac ako troma desaťročiami.

poslaním je v každom vnímaní Slovákov prehĺbiť vzťah k domovine. Láska k slovenskej vlasti predstavuje pevnú kotvu celoživotnej vernosti.“ Slovenskej vlastivede venoval posledných sedem rokov života.

• Sprevdzala si ho po celom Slovensku, muselo to byť niečo výnimočné...

Ak sa ma spytujú, čo si tento projekt vyžadoval odo mňa, nemám pocit, že to bolo niečo iné ako po celý náš spoločný život. Pre mňa je a zostáva najväčšou odmenou skutočnosť, že celé svoje roz-

siahle dielo, všetky projekty, tabule a dvadsaťpäť z celkového počtu dvadsiatich ôsmich kníh mohol napísať práve preto, že mal domov, ktorý bol preňho veľmi dôležitým stredobodom jeho života. O mojom sprevádzaní po Slovensku i o mojej prítomnosti v manželovej tvorbe sa najlepšie vyjadril on sám v knihe Veterné topánky o Taliansku: „Pohľad z okna je čarovná vec. Ale je ešte niečo krajšie ako pohľad z okna: žena v okne. Pre mňa je najkrajším obrazom na svete moja žena v okne. V okne na Zochovej ulici v Bratislave. Keď sa so mnou lúči a máva mi na cestu do práce

alebo na cestu do sveta. Lebo v tom mávaní je túžba po tom, aby som sa vrátil.“

• Veľkolepé spisovateľove dielo zostalo nedokončené...

Manžel pracoval na Slovenskej vlastivede do posledných dní svojho života, a tak aj posledné dva diely – Prešovskú a Banskobystrickú župu – mal už naplánované. Prešovská župa je takmer dokončená a Banskobystrická je v náčrte. Mojim cieľom je dokončiť začaté dielo a vrúcny želaním je naplniť jeho odkaz v spolupráci s takým autorom, s ktorým dospejeme k vzájomnej zhode. Zhode, ktorá bude rešpektovať výber aj kľúč spracovania hesiel, ktoré manžel zanechal rozpracované. Každé začaté dielo si zasluži byť dokončené, lebo energia, ktorú zakladateľ do diela vložil, je večná. Dokončiť začaté dielo pokladám za svoju najväčšiu povinnosť a urobím všetko pre to, aby som tejto povinnosti dostala.

• Ako s odstupom rokov máme hľadieť na toto dielo, v čom je hlavný prínos Slovenskej vlastivedy dnes?

Slovenská vlastiveda je vlastne encyklopédia. Encyklopédia, ktorú zostavil podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia jeden muž a tento muž ju aj sám napísal. Môžeme o nej diskutovať, môžeme sa aj sporiť, aký kľúč na sprostredkovanie súhrnu informácií je ten najvhodnejší, vždy to bude reálny súhrn poznatkov sprostredkovaných osobnou voľbou a so zodpovednosťou samotného autora. Takéto diela píše zohraté tímy v akadémiách vied, píše ich kolektívy autorov niekoľko rokov. Slovenskú vlastivedu napísal slovenský spisovateľ, ktorý si dal za cieľ sprostredkovať populárno-náučnou formou významné informácie o svojej vlasti – Slovenskej republike.

• Aký je jej prínos?

Každá doba má jedincov, ktorí sú nositeľmi vznešených ideálov a výrazných hodnôt. Ľudí, ktorí vždy budú túžiť po poznani a nových vedomostiach. Som presvedčená, že čitatelia Slovenskej vlastivedy nájdu v tejto encyklopédii veľa nových poznatkov a budú sa k nej vracáť aj po rokoch, aby si osviežili pamäť. Lebo na poznani, kto sme a odkiaľ prichádzame, stojí nielen naša národná hrdosť, ale i náš život sám.

O ČOM JE REČ

Štvrtstoročie od vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Po slávnostných pripitkoch na prahu Nového roka 2018 vyslovujeme želania a prognózy, ale možno iba hmlisto tušiť, čo nás čaká. Je to rok významných výročí. Na niektoré by sme najradšej zabudli – ako napríklad na okupáciu vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968. Storočnica vzniku ČSR a ukončenie prvej svetovej vojny. To prvé výročie sa bude sláviť najmä v Prahe, na spoločný štát spomínajú Česi s nostalgiou, hoci aj na Slovensku jestvujú ľudia, ktorí sa nevedia zmieriť s rozdelením a najradšej by sa do česko-slovenského spolku opäť vrátili.

Spomeniem jednu krásnu myšlienku, ktorá sa zrodila ešte na sklonku roka 1991. Po novembri 1989 začali sa aj diskusie „o akomsi bájnóm vstupe do Európy“. „Akýže vstup do Európy?“ rozhoročoval sa známy ekonóm, vtedy poslanec Federálneho zhromaždenia Hvezdoň Kočtúch. „Veď my Slováci sme v Európe odnepamätí. Ba priamo v jej srdci!“ vysvetľoval mi tento múdry, zanietný človek, vlastenec, rodák z Liptova pri jednom z našich rozhovorov. Zho-

dou okolností objednal si u mňa do vianočného čísla šéf prílohy týždenníka Slobodný piatok EXTRA S Imrich Demovič veľkú reportáž. Aby sme tému premysleli, stretli sme sa v bratislavskej vinárni na Obchodnej ulici U sedliaka. Okrem Imra bol pri stretnutí aj Janko Smolec, vtedy

Novoročné poslanstvo

Peter ŠTRELINGER

predseda Klubu novinárov Za pravdivý obraz Slovenska. A pri fľaši dobrého vína zvrtila sa náhodou reč na to, že by to mohlo byť akési „poslanstvo zo Strednej Európy“. Demovič nám vyzozprával projekt skupiny slovenských architektov a výtvarníkov založiť Nadáciu na záchranu Kostola sv. Jána a na vybudovanie pamätníka Stred Európy. Autorom projektu bol najmä architekt Andrej Čaba, manažér výtvarného umenia a akademický maliar Bohuš Bača. Andy Čaba mi to potom podrobnejšie vysvetlil: „Každý trepe – do Európy. A Európu máme pri Krahuliach nad Kremnickými Baňami. Je to stará-prastará tradícia, že

stred nášho kontinentu leží na mieste Kostola Sv. Jána. Vždy na sviatok svätého Jána tam bývajú púte! Ľudia sa schádzajú z celého kraja na slávnostnú omšu a kňazi im kážu o základnej myšlienke: Tu z tohto pamätného miesta šíri poslanstvo pokoja a mieru národom sveta a Európy!“

Zvíchrené časy sme prežívali i doma na Slovensku. Rozpadalo sa veľké impérium Sovietskeho zväzu na východe, krvavá vojna sa viedla v Juhoslávii. Lenže my Slováci sme túžili žiť v zhode a porozumení s každým susedom. Naš nevelký národ pod Tatrami rád by sa stal mostom porozumenia medzi národmi. Slovensko je križovatkou ciest zo severu na juh, z východu na západ... Slovensko je akási Panama Európy, uvedomovali sme si... A kto v mieri prichádzaš, vitaj u nás, vravia básnici. Preto sme sa rozhodli my skupina slovenských spisovateľov, novinárov, výtvarníkov, vedcov i osobností slovenskej

politiky, že sa stretne práve pri Kostole sv. Jána a pošleme naše vianočné a novoročné poslanstvo všetkým národom sveta vyzvúc ich k mieru a spolupráci. A tak sme to napokon aj spravili. Toto pamätné stretnutie sa konalo 11. decembra 1991. A potom sa každý rok pred Vianocami opakovalo! Na to prvé poslanstvo nedávno spomínal aj bývalý premiér Vladimír Mečiar ako na pozoruhodnú myšlienku, ktorá bola jedným z impulzov vzniku samostatného štátu – novej demokratickej Slovenskej republiky! Myslím si, že stojí za pripomenutie citát z tohto Poslania: „I teraz stojíme pred tvárou Európy a sveta ako seba-vedomý, demokratický a pokojamilovný národ. Túžime žiť so všetkými národmi bez rozdielu v zhode, za to očakávame úprimnosť, pochopenie, úctu a rešpekt. Želanie v tomto duchu vyslovil aj spisovateľ Martin Kukučín: Nezanedbávajme mosty, ktoré sú medzi nami; stavajme ich nové, pevné a úhľadné. Myslime jedni na druhých stále, nielen v čase potreby... Zapálme slávnostne svetlá a rozložme veľké vatry lásky. Čas radosti, veselosti!“

Záver nášho Poslania tvorili verše Sama Chalupku z básne Mor ho! Ušľachtilé myšlienky Poslania neustratili platnosť a sú aktuálne i dnes po štvrtstoročí.

Spochybnovanie moskovského vystúpenia Andreja Danka neobstojí Nevypočítateľnosť v stále chaotickejšom svete

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Otázka na rok 2018 je pre nás Slovákov, pre verejnosť a politiku vlastne tá istá – v čom sa zhodneme, v čom sa nezhodneme teraz a v čom nikdy. Žijeme v štáte, kde nepanuje úplná zhoda ani v tom, ako a prečo vznikol pred štvrtstoročím, ba nenájdeme rovnaký názor na to, v čom ideme správne a v čom smerujeme do slepej uličky. Ide o to mať jasno o našej národnej a občianskej identite v meniacom sa a stále chaotickejšom svete.

Zahraničná politika je trvalý zápas o identitu štátu. Prepojenie zahraničnej politiky a dejín bude hlavná téma v tomto roku výročí – storočnice vzniku prvej čs. republiky, sedemdesiateho výročia februárových udalostí, ktoré sa inak odohrali v Bratislave a inak v Prahe, osobitné poučenie našich najvlastnejších dejín pri príležitosti polstoročnice okupácie v roku 1968, štvrtstoročie vzniku nášho štátu, vyvrcholenie dlhoročného zložitého zápasu o slovenskú štátnosť. A napokon v tom všetkom bude aj predohra všetkých historických a politických rozporov pred sedemdesiatym piatym výročím Slovenského národného povstania v roku 1944. Dominujúcim pritom bude posilnenie SNP ako antifašistického piliera slovenskej štátnosti. Pre nové vedenie Matice, pre jej periodiká, pre okruh jej historikov a kvalifikovaných publicistov to naliehavo vytvára priestor, ktorý nemôžu nezaplniť.

■ NEBUDEME SAMI

Možno na základe doterajších skúseností budeme zrejme sledovať pokusy prezidentského paláca mať hlavné slovo a neprenechať určovanie verejnej diskusie vláde, osobitne nie R. Ficovi a ani parlamentu, najmä jeho predsedovi. Jednoducho pôjde o akoby dve mocenské centrá s kľúčovým cieľom zabezpečiť Kiskovi (alebo čomusi z tej fazóny) druhé prezidentské obdobie. Pôjde o to, či pri každom výročí nájdeme najmä to, čo nás bude rozdeľovať a nebude nás spájať.

V tom všetkom nebudeme sami. Výrazne k nám bude presahovať osobitne to, čo sa bude odohrávať v českom verejnom priestore a do istej miery tu bude presah aj z Orbánovho

Maďarska a len v malej miere mienka rakúskych médií, politiky a verejnosti. Lenže Rakúsko bude v druhej polovici roka 2018 predsedníckym štátom EÚ a jeho nová vláda si stanovuje za cieľ byť „silným štátom v srdci Európy a zohrávať aktívnu úlohu pri tvorbe budúceho usporiadania Európskej únie“. Ide o novú vládnú formáciu zapadajúcu do prúdu „národného konzervativizmu“, ktorý môžeme sle-

doň mena euro sú takpovediac do každého počasia, že sú v tejto kríze „nepremokavé“. Politika bude pred veľkým problémom vysvetliť, či doterajšia stratégia Severoatlantickej aliancie NATO nemá oblasti, v ktorých nás vedie do slepej uličky – ako v prípade spojeneckých akcií na Blízkom východe.

Po novom sa zrejme bude formovať aj postup Vyšehradskej štvorky.

Vojenské manévry armádnych zoskupení a partnerstiev sú pomaly každodennou všednosťou.

dovať nielen v Maďarsku či v Poľsku, ale aj v Bavorsku. Vytvára to novú atmosféru v strednej Európe. Vidno to výrazne napríklad na politickom vývoji v Česku.

■ ZÁPAS O IDENTITU

Ani v tomto zápase nezostaneme sami. Všetko sa bude odohrávať nielen na slávnostných akademiách a politických podujatiach. Bude sa to diať v atmosfére, keď občan by mal mať jasno, že Európska únia a spo-

Pri jej vzniku išlo najmä o to včleniť sa do Európy a skončiť s ruským vplyvom v strednej Európe. Dnes

to výrazne vidno v súčasnej poľskej politike, kde ide o posilnenie národného štátu, jeho politickej identity. Otázka je, ako sa bude v tomto roku vyvíjať celková politická atmosféra v Európskej únii? Bude to trend Európy posilnených národných štátov? Alebo sa presadí rýchlejší postup integrácie eurozóny a štáty bez eura budú musieť urobiť všetko,

Demonštrácie sily mocností na Západe i na Východe neustávajú.

aby neboli vytlačané do periférie? Poučné sú pre nás napríklad poľské pomery. Integrácia umožnila vyše dva a pol miliónu najmä mladých Poliakov pracovať v Únii, ročne prispievajú na prosperitu krajiny zasielaním viac ako jednej miliardy eur na podporu svojich rodín. Zároveň však na uprázdnené miesta doma pribúdajú pracovníci zo zahraničia, osobitne z Ukrajiny. Tí len v prvom polroku 2017 poslali z Poľska domov okolo dva a pol miliardy eur. Teda ročne vyše päťnásobne viac, ako posielajú Poliaci domov zo zahraničia. V niektorých odvetviach počet zahraničných robotníkov z roka na rok stúpol na dvojnásobok.

Novým poľským premiérom sa v decembri 2017 stal autor Stratégie pre zodpovedný rozvoj (Strategia odpowiedzialnego rozwoju) Mateusz Morawiecki. Cieľom sú o. i. nielen vysoké technológie, ale aj vládne, štátne usmerňovanie takéhoto vývoja a generovanie poľského finančného a sociálneho kapitálu nevyklučujúceho istú renacionalizáciu bánk. Ide o regionálne vyvážený rozvoj celého Poľska. Do rámca zložitého plánu je zahrnuté aj posilnenie obranného sektora.

■ NEISTÝ SVET

Pokiaľ ide o posilňovanie obranného sektora, je to aj ohlas ročnej skúsenosti so zahraničnou politikou USA. Je typické, že českí analytici o. i. neočakávajú konzistentnú americkú zahraničnú politiku, lebo Donald Trump

„môže otočiť o 180 stupňov kedykoľvek a v čomkoľvek a už sa nedá spoliehať na to, že USA budú naďalej garantovať medzinárodný poriadok, a svet sa stáva chaotickejší a nebezpečnejší“. Podľa názoru Romana Jocha, publikovanom v Babišových Lidových novinách, „Maďarsko je malé a slabé, preto lavíruje medzi Ruskom a Nemeckom, Poľsko je regionálnou mocnosťou, a preto buduje armádu, Kaczynski a Orbán berú nebezpečnú situáciu vážne, význam posilniť českú a európsku obranyschopnosť má zásadný význam a nebudú na to musieť stačiť ani dve percentá hrubého domáceho produktu“.

■ ZÁSADNÝ PROBLÉM

V tejto situácii treba asi doceniť rozpravu, ktorú o Rusku vyvolal Andrej Danko. Otvoril zásadný problém – ako sa má Západ, ku ktorému ako členovia EÚ a NATO jednoznačne patríme, správať k Rusku v situácii, keď izolácia Ruska nie je v našom a ani v európskom záujme. Potrebujeme dialóg nie kvôli rusofilstvu, ale preto, aby sme izoláciu neposilňovali konzervatívnejšie sily, ako je sám Kremľ, a netlačili Rusko do tvrdého odmietania dialógu a konkrétnych krokov na deeskaláciu, na obmedzenie stále rastúceho počtu vojenských manévrov na oboch stranách – ruskej i našej natovskej. V mnohom pôjde o to oslobodiť sa od ruských klíšé, práve tak ako aj od klíšé paranoickej rusofóbie.

Európske jadro kontra spoločný európsky trh v perspektíve roka 2018

Hospodárske trhliny sú časovaná bomba

Róbert HÓLCZ – Foto: www.webnoviny.sk

Hospodárstvo európskeho spoločenstva napreduje, čoho dôkazom je rast HDP, pokles nezamestnanosti a nízka inflácia, preto je celkom namieste otázka, prečo dnes európski politici neustále hovoria o viacrýchlostnej Európe či o európskom jadre. Všetci vieme, že za priaznivým ekonomickým vývojom treba vidieť najmä uvoľnenú menovú politiku ECB, ktorá peniaze lacno požičiava komerčným bankám – a tie ďalej ostatným účastníkom trhu, a vykupuje dlhy najviac zadlžených členských štátov eurozóny. Bez ECB by niektoré členské štáty boli určite vo väčších problémoch. Tie však môžu nastat, ak počas neštandardnej menovej politiky neuskutočnia štrukturálne reformy.

Prečo sa na starom kontinente hovorí o budovaní viacrýchlostnej Európy či európskom jadre bez poznania konkrétnych skôr politických ako ekonomických kritérií, ktoré môžu narušiť doteraz stabilizovaný jednotný hospodársky priestor? Máme predsa dosť iných zásadných problémov, medzi ktorými dominuje organizovaná migrácia. Jej dôsledkom je namiesto vonkajšej ochrany schengenského priestoru vnútorná ochrana niektorých štátov Únie, najmä Nemecka a Francúzska, čo môže byť začiatok konca fungovania Únie, ktorá je založená aj na voľnom pohybe osôb v spomínanom priestore. Trápi nás preukázaná existencia dvojakej kvality potravín a znovu sa vynára podozrenie, či sa tým neporušovali pravidlá jednotného vnútorného trhu, za ktorými treba vidieť presadzovanie protekcionizmu na prospech nadnárodných spoločností, ktoré navyše zdaňovali zisk tam, kde boli dane najnižšie? Na poslednom samite krajín V4 v Bratislave o tejto problematike premiéri krajín V4 potvrdili, že budúce fungovanie EÚ si vyžaduje jednotu pri rešpektovaní špecifík spomínaných členských štátov, k čomu však vytrvalé diskusie o európs-

kom jadre určite neprispievajú. Na budúce ekonomické postavenie EÚ v globálnom hospodárskom priestore bude mať rozhodujúci vplyv skôr chaotický odchod Británie zo spoločenstva. V prvej fáze rokovania o brexite, ktoré za EÚ viedol hlavný vyjednávač Michel Barnier a za britskú stranu David Davis, sa ani po piatich kolách nedospelo k očakávanému účtu za tento krok. Na jeho samom začiatku má byť zaplatenie faktúry Veľkej Británie do európskeho rozpočtu, ktorá sa pohybuje v rozpätí od štyridsať do sto miliárd eur. Bez vyjasnenia zaplatenia tohto restu nechce EÚ začať druhú fázu rokovania, týkajúcu sa budúcich obchodných vzťahov.

■ EÚ BEZ BRITÁNIE

Je jasné, že Británia po odchode z EÚ neostane v globálnom hospodárskom priestore sama, keďže sa čoraz viac hovorí o jej pripojení k severoamerickej dohode NAFTA, ktorej členmi sú Kanada, USA a Mexiko, pričom spoločný obrat tohto trojštka je väčší, ako má zvyšok členských štátov Únie. Takže z hľadiska budúceho postavenia EÚ treba najprv uistiť budúce kontakty a spoluprácu s Bri-

tániou. Jej odchod negatívne dopadne na obe strany nezmyselného rozvodu a európski lídri to už ani neskrývajú, aj keď sa zo začiatku po britskom referende pokúšali o akési optimistické grimasy.

SVET FINANCIÍ

Iným tlejúcim ohniskom hospodárskym problémom spoločenstva je Taliansko, ktorého verejný dlh k HDP je vyše stotridsať percent a jeho bankový sektor tiež predstavuje pre eurozónu veľké riziko. Rast HDP len okolo jedného percenta, nesplácané pôžičky v objeme viac ako stosedemdesiat miliárd eur, môžu po skončení uvoľnenej menovej politiky ECB byť zásadným problémom budúceho zvyšovania rezerv k zlým úverom tak, ako to predpisuje nová smernica Európskej centrálnej banky. Ak smernica nadobudne platnosť, taliansky bankový sektor sa môže položiť, čo opäť zničiujúco zasiahne celú eurozónu.

V súvislosti s budúcimi hospodárskymi problémami EÚ netreba zabúdať ani na záujem niektorých štátov či regiónov ako Škótsko, Katalánsko po samostatnosti, čo určite neprispjeje

Pokiaľ ide o euro, vieme, že nefunguje ako mena pre EÚ, ale len pre členské štáty eurozóny, aj keď všetky nové členské krajiny pri vstupe do EÚ na to súhlasne prikývli. Ibaže menová politika ECB má v konečnom dôsledku vplyv na všetky členské štáty EÚ, keďže ich materské banky podliehajú prísny podmienkam fungovania celého bankového sektora. Ako teda dosiahnuť, aby sa euro stalo menou v celej EÚ a bolo skutočne integrujúcim prvkom?

■ PLNENIE PAKTU

Predovšetkým musí fungovať Pakt rastu a stability tak, aby v prípade ak ktorýsi z jeho účastníkov neplní alebo inak porušuje kritériá, mohli sa ukladať sankcie a aj sa realizovali s vylúčením praxe splácania restov dlžníkov ostatnými členskými štátmi eurozóny, a teda ich daňových poplatníkov. Treba dobudovať bankovú úniu, ktorá zahrňuje jednotný mechanizmus dohľadu, jednotný mechanizmus riešenia krízových situácií a doteraz nefungujúci jednotný systém ochrany vkladov. Aby sa eurozóna stala menovou úniou treba aj dokončiť kapitálovú úniu tak, aby kapitálové trhy poskytovali nielen financie pre európske firmy, ale aj občanom umožnili svoje peniaze šetriť a investovať, v čom v porovnaní s USA výrazne zaostávajú. Federalizácia eurozóny si bude vyžadovať nastavenie jednotnej úrokovej sadzby ECB tak, aby jej percentá nemali negatívny vplyv na fiškálne rozpočty členských krajín eurozóny. V prípade akýchkoľvek rozpočtových problémov aby sa na stratách čo najmenej podieľali daňoví poplatníci ostatných členských štátov Únie. Potom sa menová únia môže stať najdôležitejším prvkom budúceho jadra, do ktorého sa podľa vyjadrenia slovenského premiéra chce začleniť aj Slovensko a jeho ekonomika.

Prešli sme kaskádami nepokojov, ale aj gejzírom nadšenia a úspechov

Slovensko je úspešný príbeh

Zhovárал sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: archiv SNN

Pôvodným povoláním právnik a vysokoškolský pedagóg vystriedal niekoľko vysokých štátnych funkcií. Ako predseda Slovenskej národnej rady bol pri tom, keď sa tvorila Deklarácia o zvrchovanosti SR aj Ústava SR a keď sa uvádzal do života nový štát na mape Európy – Slovenská republika. Doteraz najdlhšie úradujúca hlava štátu – Ivan GAŠPAROVIČ.

Slovenské národné noviny získali exkluzívne interview od človeka, s ktorým bolo a je uplynulých dvadsaťpäť rokov Slovenskej republiky nerozlučne spojených a v mnohom odhaľuje pozadie dramatických udalostí spätých so vznikom samostatného štátu s osobným zástojom pri jeho formovaní.

• Slovensko má za sebou dlhú cestu dejinami za samostatnosťou. Dovŕšilo ju až rozdelením Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky pred dvadsiatimi piatimi rokmi. Čo predchádzalo tomuto historickému medzníku v roku 1993?

Ak dovoľíte, išiel by som oveľa ďalej do minulosti. To vyústenie do samostatnosti pred štvrtstoročím neprišlo náhodou. Vtedy to nebol nejaký moment spontánneho vzplanutia Slovákov, že chcú mať svoj vlastný štát alebo že chcú mať väčšiu suverenitu v spoločnom štáte s českým národom. Spomeňme si na Clevelandskú dohodu zaručujúcu Slovákom širokú samosprávu a následne na Pittsburskú dohodu z roku 1918, ktorú podpísal Masaryk a predstavitelia slovenských a českých organizácií v Amerike. V Pittsburghu sa dohodlo, že vytvoríme s bratmi Čechmi spoločný štát a v rámci tohto štátu bude mať Slovensko autonómiu, čiže svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy.

• Vieme, že sa táto konkrétna dohoda nedodrжала. Lenže úsilie o svojbytnosť slovenského národa tu bolo aj predtým...

Hovorí sa o tisícročnom priani Slovákov mať svoj štát. Napriek tomu, že nádeje národa sa nenaplnili podľa predstáv našich predstaviteľov, predsa tým medzníkom, ktorý predurčoval cestu Slovenska k suverenite, bol historický dátum 28. október 1918. V stručnosti poviem, že to bol základ dnešnej suverénnej Slovenskej republiky. Viete, aká bola vtedy doba: mohli sme byť súčasťou Maďarska a Česi súčasťou Nemecka. Rozhodnutie utvoriť spoločný štát bola záchrana pre oba národy. Treba povedať aj to, že Česi zohrali v tomto období z nášho hľadiska pozitívnu úlohu: po desaťročiach tvrdej maďarizácie pozdvihli slovenské školstvo a vzdelanosť, literatúra medzi dvoma svetovými vojnami získala nový impulz, sformovala sa silná slovenská inteligencia.

• Obdobie druhej svetovej vojny, keď spoločný štát zanikol, je dodnes traumou, s ktorou sa slovenská história doteraz nevyrovna. Aký je váš názor na túto krátku etapu našich dejín?

Popri negatívnych javoch, ktoré sprevádzali Slovenský štát ako satelit fašistického Nemecka, sa ukázali aj isté pozitíva, že slovenský národ si aj v nepriaznivých podmienkach vie organizovať svoj život. A napokon, že sa vie vzoprieť fašizmu, ako to dokázal v Slovenskom národnom povstaní, čo bol zásadný krok, ktorý Slovákov vylúčil zo skupiny porazených štátov v druhej svetovej vojne.

• Po vojne Slováci opäť nemali svoj osud vo vlastných rukách. Z rozhodnutia veľmocí sme sa ocitli v spoločnom štáte s Čechmi tak ako pred vojnou, ale znova sme boli satelitom vo sfére iného vplyvu. Čo priniesol pre Slovensko tento nový štát?

Viete dobre, že po oslobodení územia Česko-Slovenska Červenou armádou, ktoré nemožno spochybňovať, sa prijal Košický vládný program. Ten sa nenaplnil tak isto ako spomenuté dohody po skončení prvej svetovej vojny. Vyše štyridsať rokov neslobody nedávalo Slovákom priveľa priestoru nastoľovať problém rovnoprávnosti dvoch národov v jednom štáte. Pravda, deklarovalo sa federálne usporiadanie Československej socialistickej republiky, ale k faktickému naplneniu pojmu federácie nedošlo. Až po roku 1989 sa na Slovensku začali hľadať formy štátneho usporiadania – hovorilo sa o reálnej únii, o konfederácii o nejakom súštatí, hoci každá z týchto foriem bola reálne, ale aj právne ťažko uskutočniteľná. Život však ukázal, že k zmene musí dôjsť, že sa už nedajú prijímať len deklarácie o rovnoprávnosti.

• Čo prispelo k tomu, že tak prekvapivo a šokujúco došlo k rozdeleniu Česko-Slovenska?

Áno, dá sa povedať, že to bolo najmä pre svet šokujúce. Veď svet chápал Česko-Slovensko ako prosperujúci český štát, teda nie ako štát dvoch národov Čechov a Slovákov, a česko-slovenské koruny boli vlastne „české penize“. Diplomacia bola z vyše dvoch tretín obsadená českými politikmi, v zahraničných podnikoch boli zastúpení prevažne českí občania. Nehovorím to s hnevom, len konštatujem realitu, aká sa nedá vyvrátiť. Česi sa stavali do pozície, že na nás doplácajú, a na Slovensku vládlo presvedčenie, že Česi nás okrádajú, že zo Slovenska odchádzajú zisky do českého, nie do federálneho rozpočtu. Toto presvedčenie vyplývalo z praxe, že prvovýroba bola na Slovensku, ale jej finalizácia bola v českých podnikoch, čiže aj zisk zostal v Česku. Keď som ako generálny prokurátor ČSFR o tomto hovoril s mojimi českými priateľmi, napríklad s predsedom Najvyššieho súdu Otakárom Motejkom, vedeli sme sa navzájom pochopiť. Ale medzi politickou reprezentáciou na oboch stranách bola zasiať nedôvera a najmä v českej ODS sa začalo sa hovoriť o rozdelení republiky.

• Ozaj, dlhé roky ste pôsobili ako pedagóg na Katedre trestného práva PF UK v Bratislave. Prečo ste sa po roku 1989 ako úspešný vysokoškolský učiteľ vydali na neistú politickú dráhu?

Nebola to moja iniciatíva. Niekedy v roku 1990 vznikla situácia, že už dlhší čas bolo neobsadené miesto generálneho prokurátora ČSFR a niekto si spomenul, že by som bol vhodný kandidát, pretože som spĺňal podmienku prokurátorskej praxe a okrem toho som bol

v tom čase prorektorom na univerzite. Zavolali ma do starej budovy SNR, sedeli tam páni Mikloško, Čarnogurský, Zajac aj iní a ponúkli mi miesto generálneho prokurátora. Povedal som im, že som spokojný s funkciou prorektora na univerzite a do Prahy ísť nechcem, ale že mám skôr záujem o miesto prokurátora na Slovensku. O nejaký čas sa mi však ozval telefón z Prahy. V slúchadle sa ozvalo: „Dobrý

den, pane prorektore, tady kancléř Schwarzenberg. Chci vám oznámit, že v pondělí o 14. hodině máte být na Hradě u pana presidenta Havla – budete jmenován za federálního generálního prokurátora.“ Tak som vstúpil do štátnej funkcie a vlastne aj do politiky.

• Prezident Havel vás však po dvoch rokoch z postu generálneho prokurátora odvolal. Z akých dôvodov?

Až po rokoch som sa dozvedel, že v mojom odvolaní malo prsty KDH. O dôvodoch netreba veľmi špekulovať – uvedomte si, že po mne nastúpil za generálneho prokurátora práve nominant KDH.

• Boli na vás v tomto smere vyvíjané nejaké tlaky?

V tom čase robiť funkciu generálneho prokurátora ČSFR nebolo jednoduché. Keď som vstúpil do budovy Federálneho zhromaždenia, obklopili ma poslanci a každý chcel dať niekoho zavrieť a proti niekomu začať trestné stíhanie. Pritom platili staré zákony, nemožno som napríklad potvrdiť prepúšťanie príslušníkov ŠTB pre porušenie zákona. Hovoril som im: „Páni poslanci, nebudem mať problém vyhovieť vám, ale najprv musíte zmeniť zákony. Kým sa tak nestane, nemôžem rozhodnúť. Nechcem, aby sme o päť-desať rokov prijímali ďalšie rehabilitačné zákony. Ja vám Urválka robiť nebudem.“ Buchol som papiermi a odišiel z Federálneho zhromaždenia.

• Aká bola reakcia z Hradčan?

Aj z Hradu som dostal na papieri, proti komu mám začať trestné konanie, a keď som sa spýtal na dôvody, dostal som odpoveď, že tie musím nájsť sám. Toto som musel jednoznačne odmietnuť. Keby som o tom napísal knihu, bolo by to zaujímavé čítanie...

• A nenapíšete ju?

Nepredbiehajte. Viete, to, že som bol odvolaný, mi nerobilo nijaký problém. O týždeň, o dva by som sa aj tak vzdal funkcie, lebo sa schylovalo k voľbám a dostal som ponuku na účasť na kandidátke HZDS. Prokurátor

nemohol byť členom politickej strany ani byť na jej kandidátke.

• Prečo ste prijali tú ponuku?

Chcel som ísť domov na Slovensko a okrem toho HZDS bolo v tom čase veľmi silnou a perspektívnou politickou stranou. Jednoducho, bola to pre mňa zaujímavá ponuka.

• Boli ste v tíme Milana Čiča, ktorý pracoval na novej Ústave Slovenskej republiky. Prečo bolo potrebné mať ústavu ešte pred vznikom samostatnej republiky?

Bolo nám jasné, že po vzniku nového štátu budeme musieť od základu zmeniť jurisdikciu a rozhodli sme sa, že pripravíme Ústavu Slovenskej republiky, aby sme už po prvom januári 1993 mali z čoho vychádzať pri príprave ďalších zákonov. Bolo to šťastné rozhodnutie, lebo Česi balansovali pol roka bez ústavy, nevedeli sa dohodnúť.

• Keď sa vrátíme k začiatkom rokovania o novom štátoprávnom usporiadaní, bola vtedy reč o samostatnosti Slovenska?

Nie, uvažovalo sa o silnejšej pozícii Slovenska v rámci federácie, dokonca o konfederácii. O možnosti vytvoriť samostatný slovenský štát vtedy hovorila iba Slovenská národná strana, v HZDS takáto predstava nebola. Až neskôr sa vec vykryštalizovala, keď sa najmä z Česka ozývali hlasy, že sa treba oddeliť. Ak si spomeniete, bol to v roku 1990 Ivan Kočárník, ktorý hovoril, že Slovensko treba „pustiť k vode“.

• V českých novinách sa vtedy písalo: „Ať si jdou...“

Potvrdil to po rokovaní slovenských a českých ekonómov aj profesor Hvezdoň Kočtúch, ktorý mne a Mečiarovi oznámil, že česká strana nepripúšťa nič iné iba rozdelenie. Posledná veta pána Klauza, keď sme sedeli na Bôriku, bola: „Unitárny štát alebo dve samostatné republiky.“ Mečiar vtedy žiadal, aby Klausov výrok bol uvedený aj v rezolúcii po skončení rokovania. Bolo jasné, že rozdelenie je len otázkou času.

• Verili ste si, že po prvom januári zvládnete ten obrovský nápor?

Pravda je, že sme si kládli otázky, čo bude zajtra, či vydržíme, či nám budú kričať hosanna alebo ukrižujú ho! Keď nám finančníci oznámili, že Slovensko má len okolo štyridsať miliónov dolárových rezerv, čo by pre štát sotva vystačilo na jeden-dva dni, museli sme urýchlene predať Slovenský tabakový priemysel. Ďalší problém nám vyrobili Česi, ktorí napriek dohode o dočasnej menovej únii v polovici februára oznámili, že od nej odstupujú. Oni už mali vytlačenú svoju menu a my sme museli kolkovať staré česko-slovenské peniaze. Niektoré veľké podniky a veľké investície česká strana rozdelila ešte predtým, ako sa dohodlo delenie majetku federácie dva k jednej. Československé aerolínie a loď flotily Československej námornej plavby sa rýchlo rozplynuli v privatizácii ešte pred rozdelením spoločného majetku. V tomto procese delenia ma však najviac mrzí, že si česká strana prisvojila vlajku ČSFR napriek prijatému zákonu vo Federálnom zhromaždení o zákaze používania štátnych znakov a symbolov federácie nástupníckymi krajinami. Prečo sa to stalo, prečo sme boli podvedení, dodnes neviem – nikto mi to nevyšvetlil. Takže Česi nemajú svoju historickú vlajku, ale česko-slovenskú, a my máme našu historickú bielo-modro-červenú vlajku.

• V Česku kolovala fáma, že Slovensko padne a Slováci budú Čechov prosiť, aby ich prijali späť do spoločného štátu. Boli ste napriek všetkým problémom presvedčení, že udržíte samostatný štát?

Museli sme robiť všetko pre to, museli sme si veriť. Spomínate si na to nadšenie ľudí na Nový rok 1993? Pravdaže, hovorilo sa, že malo byť referendum, ale tí, čo ho žiadali, nedomysleli, čo by to znamenalo, keďže česká strana o referende vôbec neuvážovala. Aj bez diskutabilného referenda sme však mali súhlas a dôveru väčšiny obyvateľstva, ktorú vyjadřili vo voľbách. A vôbec, myslia si tí, čo ešte aj dnes kričia, že malo byť referendum, že by Slováci mali lepšie postavenie v spoločnom štáte a lepšie postavenie vo svete ako dnes? Už to znie ako kliše – medzi Slovákami a Čechmi sú dnes výnimočne dobré vzťahy, aké nikdy predtým neboli.

• Boli ste najdlhšie úradujúcim predsedom SNR a NR SR. Čo pre vás znamenali tie rušné roky vo vedení štátu?

Bolo to obdobie veľkých turbulencií, menila sa celá legislatíva, zdedili sme poľnohospodárstvo, ktoré v porevolučných rokoch padlo na kolena, zrušili sa družstvá, nebolo investícií, rozpadol sa ťažký aj ľahký priemysel. Privatizácia, bez ktorej sme sa nemohli pohnúť ďalej, nebola bez chýb, bola pre občana a slovenské hospodárstvo ťažkou ranou. Keď sa stal predsedom vlády Moravčík, prišlo k ďalším zmenám, minister Mikloš vtedy zmenil privatizáciu na holandské dražby a stovky miliónov odtiekli preč zo Slovenska, stovky miliónov sa preháďali. Ale ako sa hovorí, Pán Boh zaplať, všetko je za nami.

• Slovensko sa aj popri chybách, pod ktoré sa podpísali niektoré z doterajších vlád, posunulo dopredu. Nemyslíte?

Pravdaže. Prešli sme kaskádami nepokojov, ale aj nadšenia. Všetade počujem, že Slovensko je akceptované, že naši ľudia sú uznávaní v zahraničnej politike, že s nami obchodujú štáty i firmy, že sme spoliahliví partneri, pričom máme svoj názor a neosvojíme si okamžite nejaké rozhodnutie Európskej únie, ktoré považujeme za chybné. Tu nás ešte čakajú dôležité reformné úlohy, najmä pokiaľ ide o postavenie národných parlamentov, ktoré sú v EÚ podľa mňa málo rešpektované inštitúcie.

Prezidentská kancelária a jej lodivod majú za sebou poriadne búrlivý rok a kurz na útesy Prieky a priečky zbalamutenej hlavy štátu

Ludovít ŠTEVKO – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Pre prezidenta Andreja Kisku a jeho poradcov nebol rok 2017 ani trochu nudný, naopak, bol až priveľmi búrlivý, charakterizovaný najväčšími politickými prehrami a škandálmi, aké zažila hlava štátu za štvrtstoročie existencie Slovenskej republiky. Práve uplynulý rok potvrdil v plnej nahote slová českého exprezidenta Václava Klauza, že prezidentom nemá byť „Marťan“.

V auguste zdvihol tento skúsený politik varovný prst, aby Česká republika nenasledovala Slovensko, kde sa v roku 2014 stal prezidentom podnikateľ Andrej Kiska. „Keď vidíme, čo sa stalo na Slovensku, no tak to by pre nás všetkých malo byť zásadným varovaním, aby sa niečo také nestalo u nás.“

POHÁŇANÍ SERVILITOU

Klausove prejavy sa nikdy nevyznačovali politickou korektnosťou, triafali vždy presne do živeho. Pre slovenskú pravicovú scénu a mediálnych pochlebovačov prezidenta Kisku je však príznačné, že im ani pri takej ostrej kritike nezamrzne na ústach servilný úsmev. „Súčasný prezident SR Andrej Kiska je bezpochyby najlepším doterajším prezidentom, akého naša krajina mala,“ napísal istý prispievateľ Denníka N a podobne sa vyjadroval na facebookoch i v parlamente výkvet politickej strany SAS Richard Sulík a Lucia Ďuriš Nicholsonová.

PRAVDA O SUPERPREZIDENTOVI

Pravda o našom superprezidentovi sa asi ťažko nájde v chválospevoch terajšej opozičnej garnitúry či v oslavných článkoch periodík typu Týždeň, Sme a Denník N. To, čo sa začalo po inaugurácii prezidenta Kisku v júni 2014 a vyvrcholilo ako fiasko na prezidentskom štíte v roku 2017, ostane čiernou škvrnou v novodobej histórii Slovenska. Prezident odmietol bez zjavných dôvodov vymenovať kandidátov na tri voľné miesta na Ústavnom súde SR v rokoch 2014 a 2016, tak ako mu to ukladal ústavný zákon. V trinásťčlennom pléne ÚS boli tieto miesta neobsadené a činnosť tohto orgánu najvyššej právnej sily

a ochrany ústavnosti bola dlhodobou ochromená.

Prezident u kandidátov nezistil „ozajstný záujem stať sa najvyššími sudcami tejto krajiny“. Zvláštne. Predsedovia krajských a okresných súdov, zvolení v parlamente tajnou voľbou za sudcov ústavného súdu,

neboli schopní zastávať tieto posty? Neboli dosť kompetentní odborníci ako známy profesor práva Mojmir Mamojka, dlhoročný predseda Ústavnoprávneho výboru NR SR, alebo dlhoročná členka a podpredsedníčka toho istého výboru NR SR Jana Lašáková? Aký iný záujem okrem

tvorby ústavných zákonov, na ktorých sa obaja v parlamente podieľali, mali prejavovať pri uchádzaní sa o miesta „najvyšších sudcov tejto krajiny“? Mali si najprv podať kolkovanú žiadosť prezidentovi alebo priamo k jeho právnenému poradcovi Jánovi Mazákovi? Ak pánovi Mazákovi prekážalo, že obaja boli nominantmi politickej strany Smer-SD, potom je namieste otázka, prečo sa on sám stal v minulosti ústavným sudcom, keď predtým bol štátnym tajomníkom ministerstva spravodlivosti vo vláde Mikuláša Dzurindu a podpredsedom Strany občanovského porozumenia?

NEUDRŽATELNÝ POSTOJ

Tri roky bol dlhý čas na to, aby prezident (s poradcom či bez neho) prehodnotil svoje neudržateľné stanovisko, splnil si povinnosť jasne zakotvenú v Ústave SR a prestal ignorovať dve rozhodnutia ústavného súdu aj odporúčanie Benátskej komisie, na ktorú sa sám obrátil. Zaujatej hlave štátu to zjavne nestačilo. Muselo prísť tretie rozhodnutie senátu ústavného súdu, v ktorom sa konštatovalo, že prezident nevymenovaním chýbajúcich sudcov z kandidátov zvolených Národnou radou SR porušil ich ústavné práva. Ústavný súd zároveň prezidentovi prikázal, aby vo veci znova konal a z navrhnutých kandidátov vymenoval troch nových sudcov ústavného súdu. Po vynesení takéhoto jednoznačného a zrozumiteľného verdiktu by nemožno uhnúť ani najväčší ignorant, než Kiska vymenoval do funkcie sudcov ÚS SR Janu Lašákovú, Mojmiru Mamojku a Miroslava Ďurišu.

ZLOST AKO RADCA

Rozhodnutie ÚS bolo podľa „Kiskovho paláca“ jedno z najhorších vôbec. „Trúfam si povedať, že to bol spor o to, aké poslanie má

ústavný súd vôbec plniť. Či má byť nezávislým orgánom ochrany ústavnosti, ako to predpokladá naša ústava, alebo či pripustíme jeho využívanie na dosahovanie sebeckých cieľov politickej moci,“ zaznelo odtiaľ rozhorčene. A urazený tón pokračoval: „Varovanie pre všetkých, ako hlboko možno klesnúť, ak politická svojvôľa vytlačí právo z inštitúcie, ktorá má byť miestom ochrany ústavnosti.“ Andrej Kiska zrejme vybudovaný svojím poradcom k neuváženým slovám, ktoré bezprecedentne diskreditujú najvyšší ústavný post štátu.

LETY NA VÝLETY

Slovenský prezident sa nijako nevyznačoval ani v zahraničnej politike, vlastne v nej zostal osamotený nielen doma, ale aj medzi hlavami štátov Vyšehradskej skupiny. Jeho neaktuálne promigrantské a rusofóbne postoje mu na politickom marketingu isto nepridali. Bilaterálne stretnutia, oficiálne návštevy či zahraničné Kiskove cesty boli skôr len formálnymi prezentáciami pripomínajúcimi slabý čajový odvar. Také boli jeho vystúpenia na Valnom zhromaždení OSN a v Európskom parlamente aj stretnutia s kontroverzným Uhuruom Kenyatom v Nairobi a oligarchom Petrom Porošenkom v New Yorku. Čerešničkou na torte výjazdov prezidenta SR bola záhadná zdvorilosťná návšteva u finančného špekulanta a vládcu panstva medzinárodnej siete Open Society Foundations Georgea Sorosa, o ktorej sa slovenská verejnosť nedozvedela nič.

Denník N uverejnil pred Vianocami článok s exkluzívnym obsahom: Päťdesiattri „osobností verejného života“ vyberalo osobnosti roka 2017. V rebríčku najlepších zvíťazil Andrej Kiska, ktorý tak „statočne“ kormidloval slovenskú loď na útesy a zásobil so slovenským parlamentom, vladou a Ústavným súdom Slovenskej republiky. V prehratom boji utril poriadny šram, ale to ho v očiach bratislavských slniečkarov skôr ctí ako martýra demokracie. No nebolo to na silvestrovské pobavenie?!

Známy podnikateľ a top manažér Kiska vydal kedysi knihu o svojej „strastiplnej“ plavbe za bohatstvom pod názvom Cesta manažéra z pekla. Avšak jeho cesta z pekla na prezidentský stolec bola najskôr veľkým nedorozumením.

Máme za sebou azda najhorší rok slovenského parlamentarizmu Opozícia zasiala na rozvrat štátu

Anna HROMJÁKOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V roku 2017, teda v čase, keď sa mala spoločnosť pripravovať na oslavy dvadsiateho piateho výročia vzniku štátu, sa na politickej scéne udiali veci, ktoré by sme mohli nazvať skôr bojom proti vlastnej štátnosti. Aj keď kriminalizovanie aktérov druhej slovenskej štátnosti pozorujeme dlhodo, odporcovia slovenskej štátnosti sa v nehanebnom svetle ukázali práve v uplynulom roku. Čo sa stalo? Postarala sa o to najmä súčasná parlamentná opozícia...

V stredu 5. apríla minulého roka poslanci odhlasovali zmenu Ústavy SR, ktorou zrušili tzv. Mečiarove amnestie. Najskôr sa k návrhu vyjadril Ústavný súd SR, ktorý dostal šesťdesiat dní na rozhodnutie. Lenže aj keby rozhodol, že návrh zmeny ústavy nie je v súlade s ústavou, platilo by najskôr rozhodnutie poslancov. V etickej a morálnej rovine absolútne. Plénum Ústavného súdu SR teda na neverejnom rokovaní rozhodlo, že NR SR prijatím ústavného zákona o zrušení Mečiarových amnestií neporušila Ústavu SR. Amnestie sa zrušili a následne začali konať orgány činné v trestnom konaní. Prešlo vyše pol roka a zatiaľ nie je verejnosti nič známe, nikto nie je obvinený, príp. odsúdený.

ZARÁŽAJÚCA AROGANCIA

Devätnásť rokov udržovalo pri živote kauzu tzv. Mečiarových amnestií KDH. V roku 1999 k tejto téme právnik Robert Fico povedal:

„Intenzita, s akou niektorí predstavitelia KDH presadzujú myšlienku účelového protiústavného zákona, ktorého prípadná aplikácia by iba vyvolala zvýšenie napätia a spory na medzinárodnej úrovni, je na rozdiel od morálneho suterénu amnestie Vladimíra Mečiara suteréno právnym.“ Po osemnástich rokoch sám zmenil názor a sám hlasoval za tento právny úkon. Sudca Najvyššieho súdu SR Štefan Harabina ho kritizoval, že ešte v marci minulého roka prízvukoval, že tí, ktorí navrhujú zrušenie amnestie, navrhujú zrušenie štátu a rozkladajú štát.

O pôsobení súčasného zákonodarného zboru svedčí nielen správanie Igora Matoviča, ktorý svojimi vystúpeniami azda predčil aj výjavy z krčiem štvrtej cenovej skupiny, ale aj iných poslancov. Poslanec za stranu Sme rodina Boris Kollár pri návrhoch na zrušenie Mečiarových amnestií dospel k jednoznačnému stanovisku: „Keď

deväťdesiat ľudí tvorí ústavný zákon, nikto o tom nemá diskutovať.“ Podobne sa vyjadril predseda strany SaS Richard Sulík: „Ak poslanci dopíšu do ústavy, že Mečiarove amnestie neplatia, tak neplatia, a vec je vybavená.“ Taká zarážajúca neschopnosť vnímať mantinely ústavnosti u politikov je priam šokujúca. V minulosti s podobným spôsobom uvažovania sa verejnosť mohla stretnúť u kandidáta na post europoslancu Petra Šťastného, ktorý nechápal podriadenosť vlády parlamentu...

SMIE PARLAMENT VŠETKO?

Sudca Peter Šamko zverejnil štúdiu, v ktorej sa venuje aj otázke, či parlament naozaj môže všetko. V takom prípade by sa podľa neho „ad hoc ústavným zákonom v budúcnosti mohol zrušiť aj samotný ústavný zákon o zrušení rozhodnutia o amnestii. A nielen to. Takto by sa dalo zrušiť aj rozhodnutie prezidenta o vymenovaní sudcu či člena

vlády. Zrušenie amnestií vytvorilo precedens najvyššej právnej sily, ktorý znamená, že z politických dôvodov je možné meniť ústavný systém štátu“. Lebo podľa Šamka je to možné raz, je to možné vždy.

Slovenská republika pred dvadsiatimi rokmi vznikla ako demokratický štát s trojdelením moci na moc výkonnú, zákonodarnú a súdnu. Po 5. apríli minulého roka už to možno nie je pravda. Vladimír Mečiar už bol vypovedať na políciu a zrejme budú vypočúvaní aj všetci

členovia vtedajšej Mečiarovej vlády. Ide o logický dôsledok rozhodnutia parlamentu. Podľa Harabina všetci, ktorí za návrh hlasovali, môžu byť budúcnosti trestne stíhaní za zneužívanie právomoci verejného činiteľa. Pritom zdôrazňuje: „Pokiaľ nezastrašia policajtov, vyšetrovateľov, prokurátorov, sudcov. Pretože táto novela Ústavy SR je v rozpore s prvou časťou Ústavy SR, ktorá hovorí o zákaze retroaktivity.“

POLITICKÝ MARAZMUS

O neštandardnosti súčasnej politiky a najmä jej nositeľov svedčí aj ďalší poslanec NR SR Lubomír Galko (SaS). Ako minister obrany dal odpočúvať svojich zamestnancov, ale aj novinárov. V súčasnosti vyzýva prezidenta Andreja Kisku, aby kandidoval v budúcich prezidentských voľbách a umožnil opozícii venovať sa úlohe, ktorá ju čaká. A tou je podľa neho „vytrhnutie Slovenska z pazúrov predstaviteľov mafiánskeho štátu, ktorí ho momentálne ovládajú, a to najneskôr v roku 2020 po parlamentných voľbách“. V otvorenom liste Galko píše Kiskovi, že ho pokladá za najlepšieho prezidenta v histórii samostatnej Slovenskej republiky. Útočí na vládu podobne ako kedysi opozícia na Mečiara a jeho HZDS – preventívne. Vraj má strach z toho, ako rastie nedôvera ľudí na Slovensku voči prezidentovi, opozícii, ale aj k niektorým mienkotvorným čestným novinárom. Štát sa dostáva do rozkladu konaním opozície.

Možno začleniť etické princípy do politických a globálnych rozhodnutí?

Etiku nahrádza akvárium mocných

Dušan PIRŠEL

Mnohí si dnes kladú otázku: Ako začleniť etické princípy do politických a globálnych rozhodnutí? Neexistuje na ňu ľahká odpoveď. Etické princípy sú každému človeku prirodzene determinované. Súvisia s jeho ľudskosťou (natura humana) a dôstojnosťou (dignitas). Človek sa ľudským či etickým stáva, pretože je racionálny – má intelekt a je slobodný. Tieto dve vlastnosti mu boli dané. Nikto z nás si nedal predsa intelekt sám, dostali sme ho a rovnako si všetci uvedomujeme, že sme slobodní. Intelekt sme povinní vzhľadom na zodpovednosť rozvíjať a rovnako aj neustále prehlbovať pochopenie slobody.

Pre každého človeka je veľmi dôležitá výchova v rodine – aká rodina, taká spoločnosť. V rodine sa konfrontujeme s prvými etickými zásadami. Neskôr v škole, a napokon aj v živote v kontakte s inými rešpektujúcich ich dôstojnosť. Politické a globálne rozhodnutia, ako aj implantácia etických princípov závisia od ľudí. To znamená, že sú závislé od ich morálno-etickej formácie, ktorej súčasťou je aj formácia svedomia.

Do politiky by mali ísť predovšetkým múdri ľudia, celostne múdri – ktorí vedia nadobudnuté teoretické vedomosti zosúladiť s praktickým konaním. Tak si to predstavoval filozof Platón vo svojej Ústave, Aristoteles vo svojej Politike, sv. Tomáš Akvinský vo svojej Summe theologiae. Tu je dôvod, prečo tak veľmi zdôrazňovali cnosť, ktorá je vlastnosťou múdrych ľudí morálne inštruovaných v cnostiach, ako sú rozvážnosť, odvaha,

spravodlivosť a miernosť. Toto sa však dnes nenosí...

ESEJ

Žijeme v epoche obrovskéhо hodnotovej a morálnej krízy, ktorá môže smerovať k chaosu, ako aj v multikulturálnej a multináboženskej epoche. Niektorým z nás zjavne vyhovuje strata osobnej i národnej identity. Prikláňam sa

k názoru, že o politických a globálnych rozhodnutiach musia rozhodovať „múdri ľudia“. Neinštruovaná masa v oblasti morálky a etiky uverí čomkoľvek. Začleniť etické princípy do politických a globálnych rozhodnutí je v našej situácii 21. storočia ťažké. Nemôžeme totiž očakávať dobro od ľudí, ktorí nevedia, čo je dobro a čo je cnosť. Tam, kde sa nedbá na pravdu, dobro či spravodlivosť, nastupuje povrchné myslenie bez súdržnosti s nevyhnutnými kompromisami. Demokracia je úžasná vec, ale ako hovorieval novotomista J. Maritain, neuskutočniteľná bez kresťanských hodnôt, teda bez modelu agapickej lásky podľa vzoru Najsvätejšej Trojice. Jeden múdry nemecký teológ upozorňuje, že homo economicus nemôže byť centrom spoločnosti a spoločenského snaženia. Nad ním by mal byť homo politicus a úplne hore na vrchu – etika. Kým to tak nebude, pôjde pohyb smerom dolu. Treba teda vychádzať z etických noriem, ktoré sú akceptované väčšinou populácie, a tiež z civilizačných

princípov. Ak to politici nerobia, tak sa odtŕhajú od ľudí a vytvárajú si vlastný izolovaný svet – akvárium mocných.

To, čo v skutočnosti potrebujeme, je návrat k hodnotám, vďaka ktorým na vrchole rebríčka bude dominovať usilovnosť, miera a pokora. Problém je aj v tom, že mediálna komunikácia nie vždy predkladá ľuďom správne vzory a nie vždy objektivne informuje. Máme skreslené informácie, a tak robíme skratkovité závery.

Ako teda začleniť etické princípy do politických rozhodnutí? Tak, že každý sa bude usilovať dodržiavať tieto princípy, a kto cíti chuť a má schopnosť zasadzovať sa za ne, bude sa usilovať presadzovať ich na vyššej úrovni, napríklad v rámci politických zoskupení, členstva v organizáciách, ktoré môžu presadzovať požiadavky pomocou rôznych združení a organizácií.

Autor je riaditeľ Inštitútu pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím.

Kostol Narodenia svätého Jána Krstiteľa v Modre dostáva nový šat

Ludovít Štúr tu sníva večný sen...

Text a foto: František MACH, Jana SOUKUPOVÁ

Modranský cintorín je miestom posledného odpočinku nielen Ludovíta Štúra, ale svoj večný sen tu snívajú i ďalšie osobnosti regionálneho, ale aj celoslovenského významu. Štúrovský areál s pamätníkom Ludovíta a Karola Štúra i Pavla Zocha návštevník uvidí hneď vedľa Kostola Narodenia svätého Jána Krstiteľa. Kostol je najstaršia sakrálna pamiatka v meste, ktorá v súčasnosti prechádza rozsiahlou rekonštrukciou.

Vlavo pri múre je symbolický cintorín ďalších významných ľudí. Modranský cintorín by sa popri martinskom mal právom nazývať Malý národný cintorín... Tiež je národná kultúrna pamiatka a každoročne ho navštevujú tisíce vlastencov, turistov, žiakov a študentov škôl z celého Slovenska, aby sa poklonili pamiatke Ludovíta Štúra...

Návštevníkov cintorína zaujíma i najstaršia sakrálna stavba v Modre – Kostol Narodenia svätého Jána Krstiteľa z 13. storočia. S obnovou tohto vzácného objektu sa začalo už v roku 2010 vďaka iniciatíve občianskeho

Vynovený modranský Kostol Narodenia svätého Jána Krstiteľa s náhrobným pamätníkom Ludovíta Štúra.

združenia Záchrana cirkevných pamiatok v Modre. Združenie spoločne s miestnou rímskokatolíckou cirkvou koordinuje a zabezpečuje práce na obnove tejto jedinečnej architektonickej pamiatky. Reštaurovanie prebieha

pod dozorom Krajského pamiatkového úradu v Bratislave. Na rekonštrukcii sa okrem profesionálnych firiem podieľajú mladí ľudia, členovia spevokolu aj minisťraní, ktorí v letných mesiacoch pracovali na výmene betónového sokla

Kostol počas renovácie.

Dušu obnovy modranského kostola je aktivistka Katarína MACHATOVÁ.

po celom obvode kostola. Podobne brigádnicke odstránili omietku na márnici a tiež vymenili krytinu na streche.

Vykonané práce si doteraz vyžiadali vyše tristo päťdesiat tisíc eur, ktoré získali okrem iného od sponzorov, zo

zbierok na benefičných koncertoch, z vydania nástenného kalendára, z darovaných dvojpercentných daní občanov... Odborné práce sa vykonávajú s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR, Ministerstva financií SR, Bratislavského samosprávneho kraja, SPP, Nadácie EPH, Baumit, Malokarpatskej komunitej nadácie REVIA, mesta Modra, rímskokatolíckej cirkvi a ďalších inštitúcií.

Uskutočnil sa aj archeologický výskum príľahlého okolia kostola, ktorý vykonali pracovníci Katedry klasickej archeológie Trnavskej univerzity. Výskum priniesol rôzne nálezy z 18. až 19. storočia a nové poznatky o starších stavebných fázach kostola. V minulom roku pokračovali s reštaurovaním interiéru kostola a tiež obnovou hlavného oltára, oltárneho obrazu, obnovou pôvodného dreveného okna, dverí, kamenných článkov a exteriérových omietok. Na kostole sa uskutočnila rekonštrukcia elektrického vedenia. Zaujímavá bola aj obnova a rekonštrukcia kamenného okna z 13. storočia...

V tomto roku plánujú ukončiť reštaurovanie kazateľnice vrátane piatich novoobjavených sošiek z jej parapetu a kazateľnicu osadiť na jej pôvodné miesto v kostolnej lodi. Chcu tiež dať zrekonštruovať organové skrine a tiež lavice spolu s dlažbou na organovej empore. Práce na obnove interiéru kostola budú pokračovať v závislosti od získaných finančných prostriedkov.

Ad: Slovenské národné noviny č. 48/2017, Očami Matice, strana 12

Treba starostlivo čítať v životopisoch

Augustín HAZUCHA

Predseda dozorného výboru Matice slovenskej Š. Martinkovič má v mnohom pravdu, čo napísal, ale v jednom chcem jeho názor podoprieť. My „nepodarcí“ – československej – Masarykovej prevýchovy Slovákov sme po celý náš aktívny život hľadali oporu vo všetkom – v článkoch, v knihách, v zahraničnom vysielaní, no najmä v svedectvách našich rodičov a starých rodičov, čo nám čo i len trochu upevnilo naše presvedčenie, že nič nie je československé, že my nie sme nijakí Čechoslováci, že politika Prahy voči nám Slovákom je kompletne koloniálna. Ja som to vnímal naplno pri používaní slovenského jazyka počas školských rokov a na vojenčine. Neskôr v hospodárskom živote štátu až po smutne známu likvidáciu priemyslu Havlom. Vždy som si však pri rôznych osobných úvahách hovoril – ale Matica slovenská funguje!

Aj preto dnes sledujem dianie v Matici mne dostupné – cez SNN, a hlavne to, kde sa niečo robí, nielen to, čo sa rozpráva alebo píše. Súhlasím s pánom Martinkovičom, napísané bolo už veľa – už by to chcelo činy. Aj to napísané od čias, keď písal Drahošlav Machala (česť jeho pamiatke), sú to často len nič neriešiace slová, úvahy o zásluhách, spomienky, a najčastejšie (prepáčte mi) plač nad rozliatym mliekom. To je najčastejší dôvod, prečo mnohí abonenti SNN prestali noviny odberať v mojom okolí. Ale ako inak chceme naše záujmy v spoločnosti šíriť a obhajovať, šíriť štúrovskú pravdu,

narovnávať pokrivenú históriu, odhaľovať falošných spasiteľov atď. bez novín, a keď verejnoprávne médiá, kultúru a jej zdroje ovládajú imigranti z predchádzajúcich storočí a ich „internacionálne“ vychované deti, alebo ľudia, ktorí nepatria medzi autochtónnych obyvateľov Slovenska. V knihe o Bernolákoví bývalý predseda MS M. Tkáč v jednej časti opisuje, ako sa štúrovci dohadovali o tom, či sa bude, alebo nebude používať „y“. Jeden zo štúrovcov povedal: „Páni, zatiaľ, čo sa my dohadujeme na tomto bode, Maďari nám polepili maďarskými názvami všetky dediny a mestá na celom Sloven-

sku.“ Nepripomína nám to súčasne – mnohé články v SNN a dianie na južnom Slovensku? Nemali by sme sa konečne poučiť z histórie, ktorú máme skutočne bohatú?

POLEMIKA

Pamätám si na oslavy 70. výročia SNP v Banskej Bystrici. V prejavoch sa vtedy veľa hovorilo o odkaze SNP pre súčasnú generáciu Slovákov. Ja som približne v roku 1970 začal zbierať vo svojom okolí iné informácie a iné odkazy, nielen tie, ktoré nám prezentovala oficiálna história. Určite s „veľkými očami“ som

počúval otca a jeho skúsenosti ako príslušníka Rýchlej divízie. Neskôr rozprávanie môjho svokra ako veliteľa družstva spojárov povstaleckej armády a ešte neskôr aj jeho vrchného veliteľa. Ako spojári boli najlepšie informovanou zložkou armády. Tlmočiť ich rozprávanie by zabralo veľa času, a tak len jednu vetu z rozprávania svokra. „Niekoľko koncom septembra nás veliteľ zvolal, presnejšie tých, ktorým dôveroval, a povedal nám – chlapi, nie ste ani hluchí, ani slepi, toto sa neskončí dobre, toto nie je naša vojna, ak vám pôjde o život, vôbec nám nebudem mať za zlé, ak sa zariadite podľa seba!“

Ja by som chcel Š. Martinkovičovi nepriamo odpovedať na jeho otázku, ktoré si v článku kladie v súvislosti s nástupom nových funkcionárov do služieb Matice. Zámerne som v predchádzajúcich vetách použil vety z článkov uverejnených v SNN, ktoré sa s rôznym zameraním zaoberali imigráciou na územie Slovenska a jej dôsledkami. Informácie, ktoré ja mám o dianí v povstaní, sú podobné ako tie, ktoré uverejňujú až dnes mladí historici. Od začiatku viedli moje myšlienky len k jedinej otázke: Ako bolo možné páchať počas SNP toľko krívd, zločinov, podvodov atď. v štáte, kde fungovala polícia, armáda, úrady, spolky atď.? Odpoveď a trpkú pravdu vyslovil spo-

mínaný veliteľ spojovacieho vojska: Zle sme čítali životopisy!!!

Takže, pán predseda, toto je pre mňa najväčší odkaz SNP pre súčasnú generáciu. Ak chcete vedieť, a určite chcete, a nielen vy, ale aj ja a všetci maticiári, podporovatelia, abonenti SNN, na akej úrovni bude práca v miestnych odboroch, v matičnej vede, ako bude postarané o kultúrne dedičstvo, aká bude pomoc zahraničným Slovákom, ako bude postarané o folklór, spevokoly, ak chceme poodhaliť predstavy predsedu Matice a ďalších funkcionárov o pokračovaní činnosti Matice, čo chceme dosiahnuť, či donesie mladá krv osvietenie – menej hesiel a viac činov, prečítajte si pozorne ich životopisy a dostanete odpoveď. Nie však životopisy profesionálne. Funkcionári Matice na všetkých úrovniach nevstupujú do zamestnania, oni vstupujú dobrovoľne do služby Matice, služby ľudu, služby vlasti. Mali by sa nám predstaviť doslova ako ten „rodostrom“ – od svojich koreňov až po posledný púčik, a to nielen pri podávaní kandidátky, ale aj pri plánovaných rozhovoroch pre SNN. Samozrejme že tí, čo majú čo skrývať alebo sa za niečo hanbia, budú protestovať, hľadať úniky, kričať, že je to protizákonné, ale to vôbec nevedí. Pre múdreho je aj to životopis.

Dianie v kultúre za uplynulý rok naznačuje situáciu v roku 2018 Usadlá stabilita alebo nedvižná stagnácia?

Alexander GOCZ – Foto: archív SNN

Aj pre kultúru a kultúrne dianie platí nepísaný zákon continuity, pokiaľ, samozrejme, idealisticky neočakávame voľajákú „kultúrnu revolúciu“. Takže výhľady na rok 2018, ktorý sa v celej svojej kráse rozprestiera pred nami, vychádzajú zo spätného pohľadu na rok 2017. Objektívne vzaté, minuloročné dianie v kultúre pôsobí z hľadiska konzumenta, ale aj odborníka či tvorcu takpovediac usadlým dojmom. Nijaké prudké otrasy, medializované škandály, výnimočné počiny. To už si viac prišli na svoje čitatelia bulváru, keďže pseudokultúra so svojim kultom „celebrit“ bola v uplynulom roku určite dynamickejšia.

Ak vyššie napísané rozmeníme na drobné, tak v uplynulom roku prebehli tradičné kultúrne podujatia v „štandardnom režime“. Od Mesiaca fotografie cez potupne vyobcované Bienále ilustrácií Bratislava až po celoslovenské literárne súťaže, knižný veľtrh Bibliotéka či folklórne a populárne festivaly všetky akcie sa za väčšieho či skôr menšieho záujmu médií uskutočnili a určite si našli svojich priaznivcov. Azda mediálne najsledovanejšou udalosťou, priamo súvisiacou a vplyvajúcou na kultúru, bola v polovici roka 2017 voľba generálneho riaditeľa RTVS. Ako víťaz z nej vyšiel Jaroslav Reznik ml., no ani v tomto prípade sa tajne očakávané personálne zemetrasenie nekonalo.

■ ZNOVUOBJAVENÝ FOLKLÓR

Ak by sme použili terminológiu z populárnych ankiet, tak „skokanom roka“ sa vlni stal nesporné folklór. Odštartovala to verejnoprávna RTVS programom Zem spieva a náhle si celkom slušný potenciál ukrytý v našom ľudovom dedičstve uvedomili aj médiá. Prejavilo sa to aj na našom najtradičnejšom folklórnom festivale Východná, ktorého šesťdesiaty tretí ročník zaznamenal historický rekord v návštevnosti

a aj mediálne pokrytie festivalu bolo oproti minulým rokom na oveľa vyššej úrovni. A to aj napriek tomu, že povedzme oproti politicky signifikantnému festivalu Pohoda bol FF Východná neporovnateľne slabšie propagovaný. Nasledovali aktivity Lucička v Tatrách, rôzne fúzie folklórnych a rockových muzikantov, zvýšil sa záujem aj o ľudové tradície, kroje, ľudovú slovesnosť – skrátka folklór zaznamenal v minulej sezóne potešiteľný nástup. V tejto súvislosti je len dobré, že aj Matica slovenská so svojim folklórnym festivalom na Devíne ukázala, že nielen trendy prijíma, ale ich aj spoluvytvára.

Ak sa pozrieme na dve kľúčové slovenské umelecké inštitúcie – SNG a SND, rok 2018 vyzerala slubne. Po divácky úspešných projektoch z minulého roka, ako bola napríklad výstava Adamčiak – začni, chystá naša kľúčová výtvarná inštitúcia výstavu s názvom Osmičky. Tento výstavný projekt je netradične navrhnutý do átria Esterházyho paláca ako séria malých výstav k osmičkovým výročiam: februáru 1948, augustu 1968 a októbru 1918. Základom výstavy je dlhá, tri metre vysoká stena – „galerijná nástenka“, na ktorej sa budú v časovom slede výročia strie-

dať obrazové koláže. Výsledkom bude, prenesene povedané, pripomienka socialistického „nástenkárstva“. Koláže budú pozostávať z výtvarného materiálu rôzneho charakteru (obrazy, fotografie, dokumenty), primárne zo zbierok SNG. Súčasťou projektu bude aj nástenka venovaná sedemdesiatemu výročiu vzniku Slovenskej národnej galérie a vernisáž sa bude konať 28.

ROK V KULTÚRE

februára 2018. Určite bude udalosťou aj ďalšia výstava s názvom Filla – Fulla: Osud umelca, vernisáž ktorej je naplánovaná 12. júla 2018. Ide o projekt Made in Czechoslovakia, ktorý je venovaný stému výročiu vzniku Československej republiky. Autori v ňom mapujú tvorbu dvoch klasikov českého a slovenského moderného umenia: Emila Filla (1882 – 1953) a Ludovíta Fullu (1902 – 1980), ktorých zástoj v etablovaní moderného umenia v Čechách a na Slovensku považujú za kľúčový a svojim spôsobom aj porovnateľný.

■ ZAUJÍMAVÉ DIVADLO

Naša prvá divadelná scéna SND chystá na tento rok niekoľko zaují-

Aj takéto dynamické zážitky ponúka Folklórny festival Východná 2017.

mavých predstavení. Kľúčovú úlohu zrejme zohrá Činohra, ktorá predstaví svojim divákom monumentálne dielo ruského klasika F. M. Dostojevského Krotká v réžii Eduarda Kudláča, no a záver divadelnej sezóny bude v znamení jedného z najväčších a najslávnejších diel svetovej literatúry, hry L. N. Tolstého Vojsko a mier v réžii Mariána Amslera. Ani v deväťdesiatej ôsmej divadelnej sezóne nebude chýbať nový titul z dramatickej línie písanej na telo herca o kontroverzných témach. Modrý salón ponúkne premiéru komornej inscenácie na motívy života a tvorby speváčky Marty Kubišovej pod názvom Kabaret Normalizácia alebo Modlitba pre Martu v réžii Matúša Bachynca.

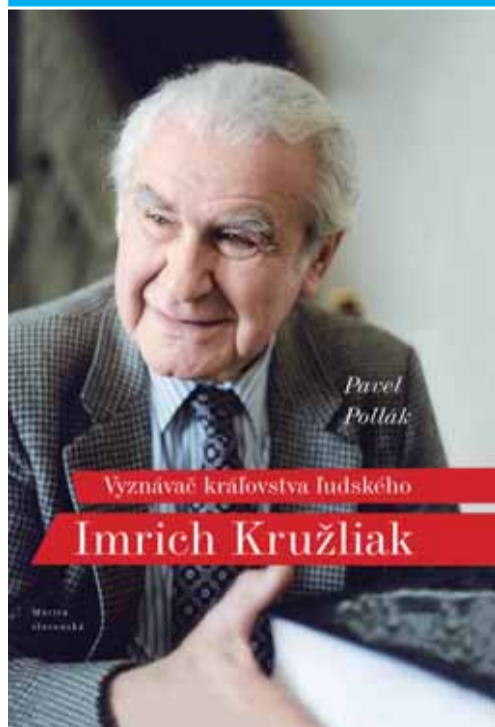
Kultúrne dianie v roku, ktorý máme pred sebou, bude pravdepodobne v súlade s nadpisom „stabilizované“ a nijaké otrasy neočakávame. Bohužiaľ, ani zvýšenú aktivitu profes-

sijných umeleckých organizácií, ktoré sú ako keby v útlme. Naproti tomu sa začínajú aktivizovať rôzne regionálne združenia a skupiny nadšencov, ktorí aj vďaka Fondu na podporu umenia dokážu zorganizovať inšpiratívne a divácky príťažlivé kultúrne podujatia. V SNN sme napríklad spomenuli Putovný festival poézie Pars Poetry, ktorého prvý oficiálny ročník spolu s rovnomenou autorskou súťažou sa uskutoční práve na jeseň v roku 2018. Hovorí sa, že roky s osmičkou zvyknú byť v niečom prelomové. Ostatne, ako sme už spomenuli, SNG sa tým inšpirovala na pripravovanú výstavu. No aj bez numerológie máme v tomto roku niekoľko významných výročí, ktoré si patričný kultúrny „doprovod“ doslova žiadajú. Verím, že Matica slovenská nepoľaví v nastúpenej dynamike a v obrodnej ceste a do mozaiky kultúrnych podujatí pridá aj v roku 2018 kvalitné a inšpiratívne akcie.

Pavel Pollák: Imrich Kružliak – Vyznávač kráľovstva ľudského, Vydavateľstvo MS, 2017

Dlhoveká legenda krajanského sveta

KNIHA TÝŽDŇA

Imrich KRUŽLIAK patrí medzi najvýraznejšie osobnosti slovenského exilu a jeho pôsobenie sa úzko spája s prelomovými kapitolami dejín Slovenska v 20. storočí. Na Kružliakových životných osudoch sa ako v časozbernom dokumente presne odrážajú prudké spoločenské a politické pohyby vojnového a povojnového Slovenska až do dnešných čias.

Autor biografie Pavel Pollák sa tejto úlohy v prípade knihy Imrich Kružliak – Vyznávač kráľovstva ľudského zhostil skutočne profesionálne. Veď stačí sa pozrieť na životné osudy protagonistu knihy. Narodil sa 8. decembra 1914 v Detve a po ľudovej škole v mieste rodiska nasledovalo gymnázium v Kláštore pod Znievom a Univerzita Komenského v Bratislave. Jeden z najaktívnejších katolíckych študentských lídrov v rámci Ustredia slovenského katolíckeho študentstva, po škole vedúci Úradu slovenskej tlače. Po nezhodách s predstavenými vstup do SNP, po vojne redaktor periodík Bojovník a Národné noviny. Volebný manažér Demokratickej strany, ktorý utiekol pred fatálnym osudom väzňa komunistického režimu do Rakúska a neskôr do Nemecka, kde sa na celé roky stal výraznou postavou v rozhlasovej stanici Slobodná Európa. Výrazná osobnosť kultúrneho života slovenského exilu v zahraničí, organizátor, vydavateľ, publicista. Po novembri 1989 sa Imrich Kružliak vrátil na Slovensko, zasadzoval sa za vytvorenie samostatnej demokratickej Slovenskej republiky a po jej vzniku bol poradcom prezidenta Michala Kováča. Pavel Pollák mal teda skutočne z čoho čerpať. Zozbieral a bibliograficky zdokumentoval jeho dielo, knižné počiny, publicistickú a literárnu činnosť, ako aj jeho mimoriadne rozsiahlu a vzácnu listovú korešpondenciu a možno povedať, že výsledkom je kvalitná a nekaždodenná kniha.

(mab)

NEKROLÓG

Koncom minulého roka zastihla slovenskú vedeckú komunitu, ale aj úprimných slovenských vlastencov smutná správa o skone RNDr. Ivana PIŠŮTA, DrSc. (*1935), priameho potomka predstaviteľa štúrovskej generácie Michala Miloslava Hodžu, uznávaného botanika a zakladateľa slovenskej lichenológie, dlhoročného vedeckého pracovníka Botanického ústavu SAV.

Odišiel vedec z hodžovskej vetvy

Nebohy bol autor a spoluautor šiestich fundamentálnych kníh o problematike lišajníkov a podieľal sa na vytvorení kľúčov na ich určovanie v slovenčine a všetkých doteraz publikovaných Zoznamov lišajníkov Slovenska. Napísal vysokoškolskú učebnicu, skriptá a vyše štyristo vedeckých prác. Ako prvý v Európe začal študovať vplyv exhalátov na lišajníky, vypracoval Červenú knihu ich ohrozených druhov a túto problematiku popularizoval vydaním publikácie Záhadný zelený lišajník, v ktorej tiež uplatnil aj kresliarsky talent. Vychoval celý rad nasledovníkov na Slovensku i v Česku, mnohým bol školiteľom a vedúcim dizertačných prác. Jeho výskum, vedecké pôsobenie a spolupráca ďaleko presahovala hranice Slovenska.

Ako uviedol Viliam Hornáček z SSI KORENE, ktorá o úmrť informovala, I. Pišút bol členom združení a prisažný člen obnovenej SNR 1848. „Strácame v ňom čestného, kultivovaného a priateľského človeka, aktívneho a obetavého člena združení slovenskej inteligencie, úprimného slovenského vlastenca a významného vedca,“ rámcovo povedoť. (se)

(se)

HUMORESKA

Človek je už raz taký, že keď končí jednu robotu, obdobie alebo vzťah, automaticky začne rozmyšľať, aké bude to nasledujúce obdobie, robota či nedajbože vzťah. Mimoriadne vypuklo sa to prejavuje na Nový rok. Sú medzi nami optimisti, ktorí uvzato veria, že ich čaká prechádzka ružovou záhradou a napokon sa dočkajú ordinácie. Nie tej seriálovej, ktorá bola v Ružovej záhrade. Ocitnú sa napríklad v ordinácii v štátnej nemocnici, ktorá pamätá ešte blahej pamäti imperátorku Marišku Terezku. Vzápätí sa nešťastnému optimistovi zazdá, že cisárovná odiahla do dejepisu spolu s upratovačkami

a odvtedy sa v spomínanom chorobinci len máločo zmenilo. Pomerne veľkou skupinou sú takzvaní podmienení optimisti, ktorí sa držia hesla, „len aby horšie nebolo“.

tici, sociológovia a iní bežari pripravujú prognózy zásadne podľa toho, kto im na ne nasypal formou grantu peniažky. Keďže najviac sype nemenovaný filantrop so

zúku na minaret a zrušíme folklórne spolky a, samozrejme, Maticu slovenskú, bude nám sveta žiť. Teda ani nie tak nám ako našim novým inovatným spoluobčanom, ktorí

sme sa po sviatkoch stretli sediac v útulných kúdeloch cigaretového dymu, tváril sa Fero tajuplne ako generálny prokurátor v kauze Gorila. Napokon z neho vyliezlo nasledovné: „Nemá cenu vzrušovať sa, priatelia, nad tým, ako bude vyzeráť Európa v nasledujúcich rokoch. Či si užijeme jej tvrdého jadra, alebo nám ostanú len tvrdé pečienky. Najväčší dejinný zlom sa blíži! Vedci už pred rokmi zistili, že vo vesmíre existujú hmloviny tvorené zlúčeninou C₂H₅OH, čo je medzi nami špiritus. A práve z takejto hmloviny smeruje k Zemi obrovská flotila kozmických korábov, aby Slovákov evakuovala z čoraz nehostinnejšej domácej planéty. Dočkali sme sa, bratia! Marek DANKO

Ako Fero do budúcnosti nahliadal

No a úplne najviac je nás rezignovaných realistov, ktorí vravíme, že bude tak, ako Pán Boh, strana, vláda a svokra rozhodnú. V kútku duše by však každý z nás chcel vedieť, čo ho v novom roku čaká a neminie. Horoskopy v novinách sú nanič, keďže ich obyčajne píše redakčná sekretárka ako tresť za to, že šéfredaktorovi uvarila zlú kávu. Vedecky sa tváriaci prognos-

záujmom o masovú turistiku našich priuđených záhrancov demografie z Afriky a Blízkeho východu, tak prognózy sú hororové. Pravda, pokiaľ aj naďalej budeme tí xenofóbni, homofóbni, nacionalistickí a ináč škaredí odludovia. Ak však vstúpime do seba, budeme sa hrdo vyhlasovať za Európanov, zaviedme toalety pre tretie a štvrté pohlavie, prerobíme vežu na Kam-

zaviedť heslo: Ako vy budete dnes pracovať, tak my budeme zajtra žiť. Skrátka, všetky tieto problémy dopátrať sa kontúr našej budúcnosti pomkli môjho priateľa Fera, aby sa v rámci hesla „urob si sám“ pustil do veštenia. Zatvoril sa vo svojej garsónke a celé sviatky nevystřil nos z domu. Bolo to vlastne logické, keďže naša krčma Drevák bola aj tak zatvorená. Keď

Autor Martinskej deklarácie Samuel ZOCH, zabúdaný symbol našej histórie

Prvý bratislavský župan budoval základy národa

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív redakcie

„Dnešný svet chce mať vo všetkom niečo veľkého, nikto sa neuspokojí s prácou doma, musí zorganizovať celý svet, ale zabúda, že mu hynie rodná obec. Chce spasť celé ľudské pokolenie a nevidí, koľko práce je vo vlastnej rodine, dome, obci a krajine.“ Toto povedal Samuel Zoch – kňaz s pseudonymom Bojovník, v kázni na Štedrý večer 1921 v Modre.

Významný politik, autor Martinskej deklarácie, ktorý stál pri zrode viacerých významných udalostí v rámci budovania základov slovenského národa. Evanjelický farár a humanista, známy okrem iného aj tým, že bol prvý bratislavský župan po roku 1918. Jeho fara v Modre – dielo architekta Dušana Jurkoviča – bola centrom cirkevného, ale i národného a politického diania. Vo funkcii biskupa sa pričínal o založenie evanjelickej bohosloveckej fakulty v Bratislave. Osobitnú pozornosť venoval mládeži, ktorej sa aktívne venoval, dokonca bol hlavným organizátorom Zväzu evanjelickej mládeže. Inicioval tiež založenie známeho modranského sirotinca, s ktorým sú spojené aj osudy básnika Jána Smreka...

Samuel ZOCH dosiahol významné postavenie a zastával dôležité posty. Jeho kariérny postup však náhle prerušila smrť – zomrel vo veku 45 rokov.

Bratislavský župan S. ZOCH (vpravo) s ministrom Vavrom ŠROBÁROM v Bratislave.

ŽIVOTNÉ MEDZNIKY

Samuel Zoch sa narodil 18. decembra 1882 v Cerove a zomrel 4. januára 1928 v Bratislave. V pohnutých časoch sa postavil na čelo Slovenskej národnej rady pre Bratislavu a okolie, ktorá oboznamovala ľudí so vznikom Česko-Slovenska, usilovala sa prevziať moc a upokojiť rozvášnený ľud. Zochove aktivity výrazne prekročovali cir-

kevný a charitatívny rámec. V roku 1913 sa dostal do vedenia Slovenskej národnej strany, ktorá reprezentovala konzervatívne martinské krídlo slovenskej politiky. Počas prvej svetovej vojny mu politické angažovanie spôsobilo nemalé komplikácie. Agilný kňaz sa ocitol pod policajným dozorom. Ale neodradilo ho to. Práve on sformuloval vyhlásenie, ktorým slovenský národ vyjadril svoje odhodlanie a túžbu spojiť svoju

budúcnosť s českým národom v spoločnom štáte. Dokument vošiel do dejín ako Martinská deklarácia z 30. októbra 1918.

Ako bratislavský župan to vôbec nemal jednoduché. Situácia sa ani po pokojnom prevzatí moci nestabilizovala. Musel riešiť množstvo naliehavých problémov – od hospodárskych cez sociálne a zásobovacie až po kultúrne. Navyše sa od základov budoval nový

štát. Historici mu v tomto smere pripisujú výrazný zástoj. Vznikla totiž potreba vytvoriť administratívne centrum Slovenska. V hre bol Martin, Žilina, Košice, Banská Bystrica i Nitra. Aj vďaka Samuelovi Zochovi sa napokon presadila Bratislava. Mesto však bolo multinárodné a najmä jeho početné nemecké a maďarské obyvateľstvo nesúhlasilo so začlenením mesta do Česko-Slovenska. Zoch kombinoval

tvrdý a tolerantný prístup. Nekompromisný bol napríklad v prípade návštevy splnomocneného ministra pre správu Slovenska Vavra Šrobára. Na slávnosti sa odmietla zúčastniť Alžbetina univerzita, preto ju Zoch zavrel a rozpustil zmaďarizovaný profesorský zbor.

ZVLÁŠTNY FOND

V lete 1918 sa s manželkou Máriou mohli Zochovci len bezmocne prizerať, ako im umiera na tetanus jediné dieťa – syn Stanko. Mal iba osem rokov. S obrovskou stratou sa manželia vyrovnávali obdivuhodným spôsobom. Odkladali peniaze, ktoré by počas výchovy vynaložili na synove potreby, a venovali ich na charitu.

„Keď Pán Boh tak usúdil, že nášho drahého Stanka nemáme viac, a keď sme jeho telo i pochovali, nepochovali sme našu lásku k nemu, preto sa chceme i naďalej o neho starať tak, ako keby nám bol nažive,“ písalo sa v úvode zošita, v ktorom viedli evidenciu o financiách. Nezvyčajný fond pomenovali Stankova pokladnička.

Po odchode zo županského postu sa venoval najmä povinnostiam v evanjelickej cirkvi. Počínal si mimoriadne úspešne, dotiahol to až na biskupa Západného distriktu. V roku 1925 sa dostal do Národného zhromaždenia za agrárnu stranu. Onedlho však – v roku 1928, náhle zomrel ako štyridsaťpäťročný. O dva roky neskôr pomenovali po ňom v Bratislave ulicu, ktorá dodnes nesie jeho meno. V roku 1933 otvorili pri Modre rekreačné zariadenie, ktorého myšlienkovým otcom bol práve on. Je to legendárna Zochova chata.

Sokol „pristál“ v Slávičom údolí

Ján ČERNÝ – Foto: archív autora

Slovensko môže byť právom hrdé na mnohých svojich synov a dcéry. Mnohí z nich už v mladom veku – v rozlete života, dosiahli také významné úspechy a vykonali také činy, že ani desaťročia, čo odvtedy prešli, nedokázali zmeniť ich význam ani odvahu a hrdinskosť ich počínania a postojov!

Takým bol aj Otto Smik – chlapec, ktorý sa narodil v gruzínskom kúpeľnom meste Bordžomi v januári 1922, kde jeho otec Rudolf, pôvodcom z Tisovca, zostal žiť ako vojnový zajatec, oženil sa a založil si tu rodinu s dcérou cárskeho dôstojníka. Smik od detských rokov túžil po lietaní, čo neskôr po návrate rodiny na Slovensko v roku 1934 umocnili plachtárske kurzy v Masarykovej leteckej lige v Bratislave, ktoré absolvoval ako štu-

dent obchodnej školy, aj prvé samostatné lety na Straniku pri Žiline. Láska k lietaniu a leteckému benzínu ho napriek ekonomickému vzdelaniu priviedla na letisko vo Vajnoroch. Neskôr po vypuknutí druhej svetovej vojny ho povzniesla medzi letecké esá a medzi hrdinov protifašistického odboja.

Bol jedným z približne dvesto päťdesiatich Slovákov, ktorí po roku 1939 vstúpili do služieb britského kráľovského letectva. Slovenský sokol Otto Smik absolvoval v RAF závažnú kariéru od dôstojníckeho sluhu až po veliteľa letky. Zahynul počas svojho druhého operačného turnusu 28. novembra 1944, keď ho ako pilota a veliteľa letky zostrelila protiletadlová obrana nad holandským mestom Zwolle, v troskách

svojej stíhačky. Mal iba dvadsaťdva rokov a reputáciu najmenej desať zostrelou nepriateľských lietadiel vo vzduchu, zničenie dvoch junkersov na zemi a troch okridlených striel V-1 počas jedného dňa, čo mu vyneslo mimoriadne uznanie a pozornosť britskej tlače...

Ako osemnásťročný sa rozhodol bojovať v zahraničnom odboji, ilegálne odišiel zo Slovenska a cez Južosláviu, Grécko, Turecko a Irán sa dostal do Francúzska. Tu mal prejsť leteckým výcvikom v čs. leteckej skupine. Francúzsko však v bleskovej vojne padlo a Otto Smik sa 24. júna 1940 prepravil do Anglicka. Spočiatku slúžil v letiskovom personáli, ale po ďalšom pilotnom kurze v Kanade sa k RAF vrátil už s reputáciou skvelého letca, čo potom po každom nasadení dokazoval.

Legendárny pilot RAF Otto SMIK.

V 122. stíhacej peruti lietal na vtedy najnovšej verzii stíhačky Supermarine Spitfire – F. Mk. IX. Hlavnou úlohou letky bolo sprevádzanie bombardérov na ciele v severnom

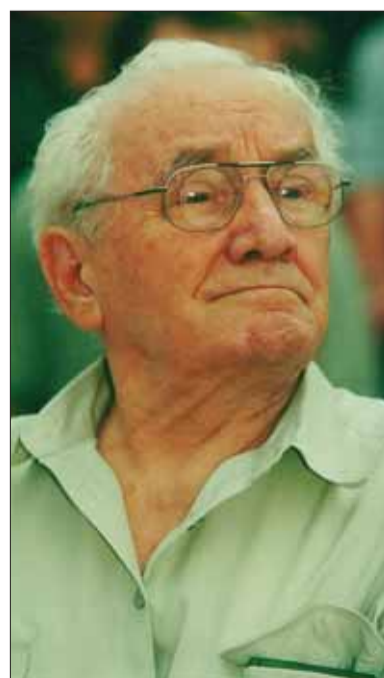
Francúzsku, Belgicku a Holandsku. Od 6. júna 1944 bola hlavnou úlohou perute ochrana invázijských pláží a útoky na nemeckú dopravu v Normandii. V novembri 1944 sa stal veliteľom anglickej 127. stíhacej perute a potom už nasledoval tragický 28. november a nálet na stanicu v Zwolle. Smikovo lietadlo bolo ťažko poškodené protiletadlovou obranou a pri pokuse o núdzové pristátie havarovalo. V jeho troskách zahynul aj Otto Smik...

Stratený syn Slovenska. Jeho telo správne identifikovali až v roku 1965. Následne ho previezli do belgického Evre a neskôr do Gentu, kde jeho telesné pozostatky pochovali na vojenskom cintoríne. V roku 1994 ich znovu exhumovali a slávnostne s poctami pochovali na bratislavskom cintoríne Slávičie údolie. Otta Smika posmrtné povýšili do hodnosti generálmajora. O jeho „nájdenie“ pre naše dejiny sa významne zaslúžil náš kolega Drahoslav Machala, ktorý o ňom napísal knihu Zlomený sen aj filmový scenár Stratený syn Slovenska.

Rozdával radosť, harmóniu a krásu

Slovenské profesionálne divadlo na rozdiel od divadelných kultúr iných národov je v podstate veľmi mladé. Až v roku 2020 bude mať sto rokov. Jeden z jeho popredných, v nejednom ohľade aj legendárnych hercov a režisérov Karol L. Zachar má storočné jubileum už v tomto roku (*12. 1. 1918 – †17. 12. 2003).

Milan POLÁK – Foto: Emil SEMANCO

Karol (Legény) ZACHAR bol skutočný majster mnohých umení. Najviac sa však koril múze Tálii...

Karol Zachar bol dobrý herec, ale nadovšetko bol jedným z významných režisérov našej prvej národnej scény. Zaiste, mali sme a máme ich viac. Z jeho generácie spomeňme aspoň Janka Borodáča, Jána Jamnického, Ivana Licharda, Jozefa Budského, Tibora Rakovského či Pavla Haspru. Do radu týchto osobností môžeme zaradiť aj Karola L. Zachara, ktorý má navyše jeden nesporný rekord. Je ním počet repríz viacerých jeho inscenácií a ich dlhá prítomnosť v repertoári divadla. Niektoré jeho inscenácie mali pre veľký záujem divákov dve aj tri obnovené prediery a iné boli päť i viac

rokov na scéne. Absolútny rekord zaznamenalo jeho naštudovanie Bryllovej a Gärtnerovej hry Na skle maľované (premiéra 1974), ktoré

ČRŤA

malo SND v repertoári vyše dvadsať rokov a počet repríz bol 667! Táto strhujúca inscenácia bola pre neúfajujúci záujem divákov v repertoári divadla prakticky až dovtedy, kým jej hlavný hrdina Jánošík, ktorého hral Michal Dočolomanský, vládol skákať saltá z vysokej šikminy javiska. Predtým mali podobný úspech a niekoľko obnovených pre-

miér Zacharove inscenácie Tajovského hry Statky-zmätky, Shakespearove Veselé panie z Windsdoru a Palárikovo Inkognito. A dlho boli v repertoári divadla aj Zacharove inscenácie Goldonih Vejára či Stodolovej Bačovej ženy a viacero iných. Bol to práve Karol L. Zachar, kto presvedčivo obhájil čaro, priťažlivosť a dramatickú nosnosť slovenskej klasiky. A bol to on, kto dokázal siahnuť až na dno tvorivosti a virtuozity našich skvelých hercov. Pripomíname si teda storočnicu jedného z našich najväčších kúzelníkov divadla farieb, harmónie a plných tónov.

Karol ZACHAR s manželkou Martou v Babiní v júni 2001.

Predstavitelia Matice a Národného osvetového centra o spolupráci Prieniky hlbšej kultúrnej kooperácie

Michal SITNIK – Foto: redakcia SNN

Nadviazanie spolupráce medzi Maticou slovenskou a Národným osvetovým centrom pri usporadúvaní kultúrnych podujatí bolo hlavným motívom prvého neformálneho stretnutia zástupcov týchto významných celonárodných inštitúcií. Prioritou novozvoleného predsedu MS Mariána Gešpera je totiž okrem skvalitnenia samostatnej činnosti Matice aj podpora a rozvoj umeleckých kolektívov, ochotníckeho divadla či tradičnej slovenskej ľudovej kultúry a folklóru.

Neformálne stretnutie sprostredkovali riaditeľ Domu MS v Liptovskom Mikuláši a v súčasnosti aj podpredseda MS Marek Nemeč spoločne s predsedom Divadelného odboru MS Mariánom Lackom. Veľkú časť rozhovorov obe strany venovali najmä dvom celoštátnym festivalom organizovaným pod hlavičkou NOC, ktoré presahujú hranice Slovenska: festivalu Východná a martinskej Scénickej žatve, na ktorých organizovaní by Matica slovenská ako naša najstaršia kultúrna inštitúcia mohla v budúcnosti participovať. Predseda MS Marián Gešper vyjadril zámeru svoju podporu a prisľúbil pomoc MS. Charakteristiky festivalu Východná, jeho poslanie a dramaturgiu priblížil pred-

Predstavitelia Matice slovenskej na rokovaní so zástupcami Národného osvetového centra o užšej spolupráci v Martine.

staviteľom MS vedúci oddelenia celoštátnych festivalov NOC Pavel Nuňuk. Scénickú žatvu zas predstavila jej hlavná organizátorka Martina Majerníková Koval. V programe tohto divadelného festivalu neraz účinkujú aj súbory našich krajanov v zahraničí. Veľkým prínosom Matice by boli práve slovenské zahraničné súbory a starostlivosť o ich pôsobenie v Martine počas konania festivalu. Predseda Divadelného odboru MS Marián Lacko otvoril aj tému aktuálne nepracujúceho Združenia divadelných ochotníkov Slovenska (ZDOS), pri ktorom kedysi stála MS. V súčasnosti sa vynára potreba znovuoživenia združenia, ktoré zoskupovalo všetky ochotnícke súbory na Slovensku. Témam, ktoré na stretnutí zazneli a boli na pretrase len okrajovo, je potrebné sa venovať hlbšie a postupne ich naplniť konkrétnym obsahom. Veľkým krokom vpred je však už samotné nadviazanie spolupráce medzi MS a NOC. Predseda MS Marián Gešper, ale aj podpredsedovia MS Marek Hanuska a Marek Nemeč prisľúbili operatívnu a pomocnú ruku počas ďalších, už konkrétnych koordinovaných stretnutí venovaných spoluorganizácii podujatí.

Mikuláš v Turci

Viliam KOMORA – Foto: Lujza KOMOROVÁ

V obci, odkiaľ pochádzala rodina svetoznámeho politika, profesora, vedca, lekára a rektora Univerzity Karlovej Jána Jessenia (Jesenského), teda v dnešnom Turčianskom Jasene, sa deťurenci opäť dočkali Mikuláša s darčekom. Tohtoročný sviatok pre ne pripravili materská škola, obecný úrad so starostom Rastislavom Jesenským, dobrovoľníci a miestni maticári. Zaujímavosťou bola prítomnosť dvoch čertov či čertíc, ktoré rozplakali nielen najmenšie, ale aj

niektoré staršie deti. Ich smelší rovesníci i dospelí vnímali slzičky „bojkov“ pobavené i s humorom, čo rozhodne dodalo podujatiu zábavný rozmer. Deti si zatancovali, zarecitovali, pripomenuli si staré slovenské kultúrne zvyklosti a zabavili sa, v čom im výrazne pomáhali pedagogičky miestnej škôlky. Aj im sa ušiel darček, atmosféra dobrej nálady a mnohí si so záujmom prelistovali a odniesli naše matické Slovenské národné noviny.

Jasov opäť hostil maticný Hronského festival povestí a rozprávok Ozdobou boli parádne výkony súťažiacich

Text a foto: Štefan KECEROVSKÝ

Koncom minulého roka sa v základnej škole Jasov uskutočnil 8. ročník krajského maticného festivalu v prednese rozprávok a povestí Hronského Jasov, na ktorom sa vďaka iniciatíve Matice slovenskej, zastúpenej MO v Košiciach-Myslave, pravidelne schádzajú talentovaní školáci z oboch krajov na východe republiky. Organizátormi podujatia sú popri spoluosporiadateľskej ZŠ, ktorá už tretí rok po sebe poskytuje súťažiacim aj ich sprievodcom vynikajúce zázemie, samospráva obce Jasov na čele s jej starostom Ing. Gabrielom Nagym a odbor školstva OÚ Košice.

Ocenení žiaci na festivale Hronského Jasov s odbornými porotcami a riaditeľkou spoluosporiadateľskej domácej školy PaedDr. Alžbetou MACÁTOVOU (v druhom rade uprostred).

Do príkladne upravených priestorov jasovskej školy, čo kvitovali aj prítomní pedagógovia, zavítalo tentoraz takmer šesťdesiat recitátorov z vyše dvadsiatich škôl. Poroty na čele s predsedníčkami Mgr. Renátou Kozelovou a Mgr. Evou Kozárovou hodnotili výkony recitátorov v dvoch vekových kategóriách a kvalita prednesov ich postavila pred neľahkú úlohu rozhodnúť o najlepších. Najmä v druhej kategórii museli kompromisne postaviť na symbolické stupne víťazov viacerých účastníkov. V prvej kategórii si najvrchnejšiu priečku recitáciou vylúčila Terézia Trcková zo ZŠ, Kežmarská, Košice. Ďalšie miesta patrili Dávidovi Pollanovi zo ZŠ na Námestí L. Novomeského 2, Košice, a Anette Sadvovovej zo ZŠ na Komenského 22 vo Svidníku. V druhej kategórii sa víťazkou stala Laura Novotná zo ZŠ Smižany. Na druhom mieste boli Leonard Duraško, ZŠ Kecevoce, a Laura Kopsová, ZŠ Cyrila a Metoda, Košice. Tretie miesta porota pririekla Liliáne Tóthovej zo ZŠ Streda nad Bodrogom a Jánovi Horváthovi zo ZŠ Jasov.

Na ocenených žiakov čakali hodnotné knihy a farebné diplomy MS, ktoré venovali starosta G. Nagy, poslanec NR SR doc. D. Čaplovič, generálny riaditeľ LYNX, s. r. o., Košice, R. Kollár a zakladateľ festivalu predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva. Účastníci festivalu popri kvalitnom občerstvení a slávnostnom obede si odnášali z Jasova aj balíčky mikulášskych dobrôt, ktoré venovala riaditeľka ZŠ Dr. Alžbeta Mačatová spoločne s riaditeľom Metro Košice Ing. Petrom Miklovičom.

MATICNÉ DEPEŠE

Novoročný koncert

Matica slovenská vyhlásila rok 2018 za Rok slovenskej štátnosti, čím chce pripomínať 25. výročie vzniku Slovenskej republiky, ale aj ďalšie okružie výročia a udalosti tzv. „osmičkových rokov“. Prvým zo série maticných podujatí bol Novoročný koncert, ktorý sa uskutočnil 5. januára podvečer vo Zvolenskej Slatine v kinosále tamojšieho kultúrneho domu. Hudobnými hosťami večera bol Spevácky zbor Hron z Banskej Bystrice a hudobná skupina Rusín Čenděš Orchestra, ktorej sólistom je finalista slovenskej súťaže speváckych talentov René Bošela.

S Pudsosťou v záhlaví

Tatranská galéria a OZ Pre mesto v Poprade usporiadali charitatívny Trojkráľový koncert v priestoroch „Elektrárne“, v ktorom sa uviedol spevácky zbor Popradčatá, husľový orchester Tereza a jej deti, Gitarový orchester, žiaci a učiteľia ZUŠ na Štefánikovej ulici a účastníci mohli obdivovať aj viaceré tanečné choreografie. Výťažok zo vstupného a z aukcie dresu futbalistu M. Hamšika a obrazu M. Čizmárika venovali mladej rodine z Hrabušíc, ktorej požiar zničil nový dom.

Ako veľká rodina

Darujme si Vianoce bol názov 10. ročníka maticných slávností vo Veľkom Záluží pri Nitre, kde spievaním kolied, pripomínam si vianočných zvykov aj citlivo koncipovaným programom s adventnou piesňou na úvod, vystúpeniami malých i dospelých folklórnych nadšencov – Gajdošských trogárov a LH Furmani, priateľskými rozhovormi i dobrou náladou za príspevku všetkých účastníkov i pozvaných hostí sa podarilo vytvoriť jednu veľkú maticnú rodinu.

Vianočná hviezda

Dom Matice slovenskej vo Filakove pripravil na koniec roka 2017 v priestoroch MsKS benefičný koncert s názvom Vianočná hviezda na podporu programu Vianoce a Silvester na Klinike pediatrickej onkológie a hematológie v Banskej Bystrici, v ktorom za vtipného konferovania Martina Kopora z Hriňovej účinkovali MŠ a ZŠ v meste a detský folklórny súbor Jánošík. Výťažok z koncertu s hračkami maticári odovzdajú osobne v spomínanom zdravotníckom zariadení.

Medovníky a Gruchalanka

Adventnú atmosféru v Múzeu P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne ozdobila vďaka jeho pracovníkom, združeniu Femina i dolnokubínskych a istebnianskych maticiarov literatúra výstava medovníkov aj vystúpenie speváckej skupiny Gruchalanka. Je to už tretí ročník takéhoto predvianočného stretnutia a podľa presvedčenia organizátorov bude z toho prítiažlivá tradícia.

Turzovské knižnice

Jubilejný Rok Juraja Turza, ktorý si k 450. výročiu narodenia tejto výraznej a významnej osobnosti množstvom podujatí pripomínali v ŽSK, symbolicky rámcovala v decembri minulého roka prednáška odbornej pracovníčky SNK v Martine PhDr. Heleny Saktorovej, Ph.D. Turzovské knižnice v Literárnej expozícii Oravského múzea v Dolnom Kubíne.

(se)

OČAMI MATIČIARA

V priestoroch sviatočne vyzdobenej sály Zakarpatského oblastného akademického bábkového divadla

Bavka v Užhorode sa uskutočnil v predvianočnom čase jubilejný XX. ročník tradičnej Oblastnej súťažnej prehliadky slovenských betlehenských hier, kolied a vinšov Slovenský betlehem 2017. Jeho už tradičným organizátorom bola Matica slovenská na Ukrajine. Na prehliadke sa predviedlo štrnásť súborov z rôznych slovenských lokalít Zakarpatskej Ukrajiny – zo Seredného, z Antalovic, zo Storožnice (Užhorodský okres), z Kolčina, Fridešova (Mukačevský okres), Turie Remety (okres Perečín) a z miest Užhorod, Veľký Berezňij a Dlhé. Nechýbali ani hostia zo Slovenska – súbor Flauto Cantabile a Brass Quartet z Michaloviec. Na prehliadke sa zúčastnilo dvesto divákov účinkujúcich!

Betlehem v divadle bábok Bavka

Na otvorení podujatia tradične zaznieva pieseň *Daj, Boh, šťastia tejto zemi* – tentoraz v interpretácii súboru Slovenska z Detskej umeleckej školy v Serednom, ktorý je kolektívny člen Matice slovenskej v Ukrajine. Všetkých prítomných potom privítal vedúci Odboru národnosti a náboženstiev Oblastnej štátnej administratívy Jozef Rezeš, ktorý prečítal aj osobný pozdrav od predsedu Oblastnej štátnej administratívy Henadija Moskafa. Na prehliadke boli prítomní generálny konzul generálneho konzulátu SR v Užhorode Miroslav Mojžita, riaditeľ Domu Matice slovenskej v Michalovciach Emil Čurma a predseda Matice slovenskej na Ukrajine Jozef Hajniš.

Výkony v troch súťažných kategóriách: betlehenské hry, koledy – vinše a scény, hodnotila päťčlenná porota na čele so skúseným pracovníkom kultúry Leondiom Lenartom. Ocenení dostali pamätné listy a diplomy od Oblastnej štátnej administratívy a Matice slovenskej v Ukrajine, ceny od Matice slovenskej, ktoré zabezpečil riaditeľ Domu Matice slovenskej v Michalovciach RNDr. Emil Čurma, sladkosti od Oblastnej štátnej administratívy a ďalšie darčeka od Matice slovenskej na Ukrajine. Jej predseda Jozef Hajniš na záver úprimne poďakoval všetkým účastníkom, spoluorganizátorom a divákovi, zaželal im príjemné prežitie vianočných sviatkov, veľa lásky, pokoj a mier. Podujatie dojmavo rámcovala vari najkrajšia vianočná pieseň *Tichá noc*, ktorá zaznela na záver tohto vydatého podujatia, po ktorom čakalo na účastníkov ešte sviatočné občerstvenie.

Emil ČURMA, riaditeľ D MS v Michalovciach,
Jozef HAJNIŠ, predseda MS v Zakarpatskej Ukrajine

Obnovili Akvizičnú komisiu Archívu Matice slovenskej v Martine Pamäť inštitúcie s novou dynamikou i logikou

Text a foto: Ján OLEXA

Krátko pred koncom minulého roka sa v budove Matice slovenskej v Martine uskutočnilo zasadnutie obnovenej Akvizičnej komisie Archívu Matice slovenskej, ktorá schválila nové prírastky do archívu.

Nová akvizičná komisia zasadala prvýkrát v decembri 2007 a odvtedy každoročne do roku 2012, s výnimkou roka 2008. V uvedenom období prevzala stodvanásť ponúkaných dokumentov a predmetov, z toho trinásť zo zahraničia, väčšinou darom. Zo získaných dokumentov boli vytvorené osobné fondy viacerých osobností a archívne zbierky rukopisných diel, dobovej tlače o slovenskom živote v zahraničí, pamiatkových dokumentov a pamätných predmetov. Najvýznamnejším prírastkom bola osobná pozostalosť Jozefa Čigera Hronského privedená z Argentíny, ktorá obsahuje vyše tisíc archívnych dokumentov, výtvarných diel a vecných pamiatok.

NOVÝ ROZBEH

Po schválení projektu digitalizácie v Archíve MS a z toho plynúceho pracovného zaťaženia akvizičná komisia svoju činnosť prerušila. K jej obnoveniu došlo po rozhodnutí výboru MS z 21. októbra 2017. Komisia sa v súčasnosti skladá z predsedu, ktorým je riaditeľ Archívu MS Mgr. Pavol Madura, a zo šiestich členov: zamestnanca Archívu MS povereného akvizičnou činnosťou Mgr. Jána Olexu, vedeckého tajomníka MS Mgr. Petra Cabadaja a štyroch externých členov – Mgr. Norberta Praženu z odboru archívov a registratúr MV SR, Mgr. Kariny Šišmišovej z Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice, Mgr. Evy Greschovej, vedúcej útvaru archívu a knižnice Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, a PhDr. Jána Žuchu, riaditeľa Štátneho

Zasadnutie obnovenej Akvizičnej komisie Archívu MS vo Výborovni MS.

archívu v Žiline, pracovisko Archív Martin. Na svojom prvom pracovnom zasadnutí boli komisii predložené jednotlivé ponuky späť z rokov 2012, 2013 a z roku 2017, ktoré prerokovala a dospela k jednomyselnému rozhodnutiu. Z celkového počtu tridsaťtri akvizičných ponúk bolo osemnásť získaných darom, päť kúpou a zvyšok tvorili presuny z iných útvarov MS. Komisia odporučila prijať do Archívu MS ako archívne a knižničné dokumenty dvanásť akvizičných ponúk, ktoré zväčša predstavujú väčšinou prírastky k už existujúcim archívum zbierkam Archívu MS. Prvú skupinu tvoria pamiatkové predmety viažuce sa k Matici slovenskej a významným udalostiam našich dejín, akým je povedzme strieborná zberateľská minca vydaná NBS pri príležitosti 150. výročia vzniku MS (z roku 2013) a poštové známky vydané pri rovnakej príležitosti Slovenskou poštou; medaily k 1150. výročiu byzant-

skej misie na našom území a 150. výročiu vzniku MS (z r. 2013) zo striebra, z medi a z tombaku vydané Slovenskou numizmatikou spoločnosťou; medaila k 90. výročiu tragických udalostí v Černej (z r. 1997); darčekové balenie (dóza) s vyobrazením druhej budovy MS (z r. 2016).

OSOBNÉ FONDY

Ďalšími zaujímavými prírastkami sú legitimácie dvoch riadnych a jedného zakladajúceho člena MS z rokov 1935 a 1943, pre ktoré sa v Archíve MS vytvorí samostatná Zbierka legitimácií a diplomov MS. Osobitne treba spomenúť dokumenty týkajúce sa slovenských stykov so zahraničím. Okrem archívnych dokumentov a zbierkových predmetov sa podarilo získať aj rôzne knihy a periodiká, ktoré obsahujú Zbierku dobovej tlače, Zbierku kníh a periodik vydaných MS a príručnú knižnicu Archívu MS.

Apoštolí národného ducha vo Vranove nad Topľou Osobnosti a milníky na Zemplíne

Text a foto: Beáta OCILKOVÁ

V Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou sa koncom minulého roka uskutočnila prezentácia novej knihy regionálneho autora a súčasného predsedu Matice slovenskej JUDr. Mariána Gešpera. Monografia s názvom *Apoštolí národného ducha* vyšla v októbri vo vydavateľstve Matice slovenskej. Ponúka biografické a kultúrohistorické články, črty, reflexie a štúdie, ktoré sa týkajú známych i zabudnutých a skreslovaných osobností, udalostí i milníkov moderných slovenských dejín 19. a 20. storočia.

Osobnosť terajšieho predsedu MS Mariána Gešpera nie je na Zemplíne a širšie v Prešovskom kraji neznáma, práve naopak. Intenzívne sa stretávame s jeho činnosťou na poli národnej kultúry minimálne od roku 2002. O to interesejšie bolo predstavenie jeho knižnej prvotiny, ktorá je v istom ohľade zhrnutím a syntézou významných osobností a dejov v tomto regióne. Udalosť Východoslovenského roľníckeho povstania 1831, slovenskí legionári v česko-slovenskom odboji počas

Predseda Matice Marián GEŠPER na besede o svojej knihe *Apoštolí národného ducha* v Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou.

prvej svetovej vojny, osobnosti, ako boli Cyril Daxner, Adolf Dobriansky, František Fuga, Andrej Hlinka, Matúš Dula, Jur Janoška, Ľudovít Kukorelli, s tými všetkými sme sa mohli symbolicky stretávať na spomienkových matičných podujatiach ostatných päťnásť rokov.

Na predstavenie spomínanej knihy prišli nielen matičiari, ale aj

predstavitelia takmer všetkých aktívnych kultúrnych organizácií, občianskych združení a cirkvi, čo pôsobí v širšej vranovskej oblasti. V neposlednom rade boli prítomní aj pedagógovia, ktorí sa o publikácii vyjadrili, že bude iste dobrým vkladom do vzdelávania študujúcej mládeže prostredníctvom regionálnych dejín na základných a stredných školách.

ČITATEĽSKÁ SŮŤAŽ

Do nového roka by sme nemali vstupovať s podlžnosťami. My vám dlhujeme mená výhercov zo SNN č. 49/2017, kde sme sa pýtali na meno nového predsedu MS. Jej novým predsedom je JUDr. Marián Gešper. Ceny za správnu odpoveď dostanú od nás: Adela Zaujcová, Banská Bystrica; Michal Šťastný, Michalovce; Branislav Kokoška, Košice.

Zrejme ešte aj vo vašich rodinách doznieva atmosféra nedávnych vianočných sviatkov a víťania Nového roka 2018. Práve s nimi sú spojené najkrajšie slovenské tradície, ku ktorým patria aj betlehemci a pastierske hry spojené s oslavou narodenia Spasiteľa.

• **Kde je u nás umiestnený Slovenský betlehem, ktorý vyrezával majster Jozef Pekara pätnásť rokov?**

Odpovede čakáme na redakčnej adrese do 20. januára.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

1. januára

– stodevätidesiatpäť rokov od narodenia maďarského básnika slovenského pôvodu Sándora Petőfiho, pôvodným menom Alexander Petrovič (1823 – 1849)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi zrušila pražská vláda historické členenie Slovenska na šesťdesiat žúp a v roku 1923 zriadila šesť územných správ; odvtedy sa územné členenie šesťkrát menilo

2. januára

– pred sto päťdesiatimi rokmi začal Ján Bobula v Pešti vydávať Slovenské noviny (1868)

– do dvadsiatich štyroch hodín od vzniku SR uznalo nový štát šesťdesiatdva krajín sveta; 25. výročie – priekopnícky slovenský historik novoveku Jozef Jablonický by mal osemdesiatpäť rokov (1933 – 2012)

3. januára

– stoosemdesiat rokov od narodenia jazykovedca a spolupracovníka J. M. Hurbana Daniela Kopu (1838 – 1920), prvého autora slovenskej gramatiky

4. januára

– pred dvesto rokmi sa v Revúcej narodil Gustáv Reuss, spisovateľ, lekár a botanik (1818 – 1861)

– deväťdesiat rokov, čo zomrel prvý bratislavský župan po vzniku CSR evanjelický biskup Samuel Zoch (1882 – 1928)

5. januára

– päťdesiat rokov, čo na plenárnom zasadnutí ÚV KSC bol do čela strany namiesto Antonína Novotného zvolený Alexander Dubček (1968); jeho zásluhou sa začal proces demokratizácie režimu, tzv. „socializmus s ľudskou tvárou“

6. januára

– tristoštyridsať rokov, čo Turci vypáli Poniky (1678); zabil osemnásť obyvateľov a tristojedemsať odviekli do otroctva

– pred tridsiatimi piatimi rokmi vysvätil pápež Ján Pavol II. Dominika Hrušovského za rektora Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme (1983)

– stodevätidesiatpäť rokov od narodenia štúrovského spisovateľa, filozofa a historika Petra Kellnera-Hostinského (1823 – 1873)

– žijúca legenda slovenského hokeja Jozef Golonka má osemdesiat rokov

7. januára

– dvestotridsať rokov od narodenia profesora evanjelického lýcea v Bratislave Gašpara Šuleka (1788 – 1827)

8. januára

– sto rokov od historického prejavu prezidenta USA T. W. Wilsona v Kongrese o štrnástich podmienkach skončenia vojny; desiatym bodom bol vznik národných štátov na území Rakúsko-Uhorska (1918)

– dlhoročný slovenský hokejový reprezentant Marián Šťastný má šesťdesiatpäť rokov

9. januára

– stopäť rokov od narodenia dramatika Vladimíra Šýkora (1913 – 1942), známeho ako Peter Zvon, autora komédie *Tanec nad plačom*

10. januára

– sto piate výročie narodenia Dr. Gustáva Husáka (1913 – 1991), pripravovateľa SNP, odsúdeného na doživotie za „buržoázy nacionalizmus, napokon šéfa KSC i prezidenta republiky

12. januára

– storočnica výnimočnej osobnosti slovenského filmu a divadla režiséra a herca, etnografa a umeleckého kovotepca Karola L. Zachara (1918 – 2003)

– pätnásť rokov od smrti veľkého grafika Kolomana Sokola (1902 – 2003), ktorý prevažnú časť života strávil v Amerike

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.